

Paolom su Kord tenaol bor bas pibnao pen kisao o

¹⁻² Ini Ngaoron sem su Kord bor hayem baeben o, inim Eben Ke Aol Njisesol hul ha hasmil obum ini komb bi mao hasaol, ini Ngaorom obun sem ora bember peb bu mao hasao o hakl di, mbini tenaol mendbor su tangar sisao habur naon Aorao Aondao Njises Karas hem ko obu bor kor bu kao kalo haroklme baeben di, obu nao hambunon Aorao Aondao ora hayaol, nim ini ngo baeben hambun bor bas ngo eben kakl ka. Ngaor obun mbib nen sabisao ub obum ni bember peyobur, Eben Ke Aol Njiseson angal bib hobao sao kam akol biyao aol ora mao hasaol, ni aol Paol ngo oram ini hambun hayem ol bas ngo waeb bu eben kakl ora. Naon Karas haeme Sostenis obu di yao haru ora habur, yaom bas ngo eben laob.

³ Naon Ab Ngaor aondao ora yubu hesa naon Aorao Aondao Njises Karas kabom ini hambun hond hom ha was habur bisur buklebi orang, inin kone bor sub tibaen as ko ora haklwaebe.

Karasom ini bisur buklbur hayao o

⁴ Pangeklem. Ini ngo baeben Eben Ke Aol Njisesol hul ha ora habur obu haru was hayem ol, Ngaorom ini hond homobur pone ora bisur bu haraoklaol, ngo biyao ub nen sabobur nim Ngaor bor turi homo tengiyu kao ha was haruklu.

⁵ Inim Karas obu ngub haru hayem ol inim hambun sao oborob ora nen saboklme ub di,

angal oborob was ko hayem ub di, ngo sao baeben hambun sao ora inin kone bor aondao bu ora kond baesaol bu hayem.

⁶ Mend di Karasom nao hambun hond homobur nao bor bisao sao inin kone bor oborob ora honda we bowesaol,

⁷ inim naon Aorao Aondao Njises Karas obu waki obo pindib paraokl ko bao hondo haroklmel, Ngaorom inin kone bor hambun sao taol bu njaoraoklao sao baebenon di inim bombor mend nao baondib mini ora hayem.*

⁸ Mend di inim sul bao haklemi tomb Karasom inim obul hul ha hareklemi ko obum ini buri mao palarukl hayaol, naon Aorao Aondao Njises Karas obu ko mende oboklao bao on, inin kone bor khorob bimi sao di kang menjao nao uklaol sakl dim nao poloklemi ora.*

⁹ Heneng ora Ngaorom obun Isi naon Aorao Aondao Njises Karas ngo hesa haru was habur, Ngaorom nao obun sem ora hamun ko nao kor bu ubuklub kisao ub obum baehaemen nao maobowabur inj kisaol, naom Ngaor obum heneng ora kisao ko nen sabobur obul hul ha haeb se ora hayom ka.*

Ngaoron hor boroklme semom kone armend sisao wi wi bismi o

¹⁰ Nao haeme mbaoli haki o, naon Aorao Aondao Njises Karasom ora nim ini hambun maeb han kisaol, nim ini hambunom angal ngo oborob ora pangeklemi ko kao njurukl. Pangeklem. Ini mendborom inin kone armend sisao wiyem

* **1:7:** Luk 17:30; 2 Tes 1:7; Tat 2:13 * **1:8:** Pil 1:6; 1 Tes 3:13; 1

Tes 5:23 * **1:9:** 1 Kor 10:13; 1 Tes 5:24; 1 Njo 1:3

ub nao bi inim angal bombor o tol tol eben ora kobur, inim hambun sao buklumi sao hakl di maomunu was bu haklwaebe. Ngub bubur lemin inim sem bombor mao sa ora habur, angal ko daong bara win nao ke ukl bombor ora ko haklwaebe.*

¹¹ Nao haeme mbaoli hakl o, nim ngo kakl o Kelo sem mendborom abo ngo ini hayem ol hakl obobur ni kao njismil pangowao tomb, ini abo ngo bor hayem baebenon mendborom inin kone armend sisao was u habur ab saond bu hayem ko nim pangan kao njismi ora.

¹² Pangeklem. Nim ngo kakl o inim kone armend sisao ubur lome bor kakl ol, ini ngo haklon mendborom ni Paolon sem hae lome. Mendborom kobur ni Apoloson sem hae lome. Mendborom ni Pitan sem hae lome. Ngo tomb mendborom ni Karason sem hae ko inim angal andub ora ko hayem ke pango ora hae.*

¹³ Wao. Inim ngo lome ub mondom Karason toklo bombor o dekel dekel bubur taol taol bisao be? be? mbinim ni Paol ngo hae o di mend is pe kowal bil nil li mbaesmil, nim di mend ini bu muklbur inin ne manawe sa be? be? mbinim ninao imbi kobur ini mbabtas bismi be?

¹⁴⁻¹⁵ Ngub nao bismi ora. Nim di inim ni Paolom mbabtas bisao nao lemin ko, nim ini andub ora ngo baeben mbabtas di mend nao buwaol oborob ora buwesa ko nen sabeyo tomb, nim turi aondao bu ora homobur Ngaor bor tengiyu kao ha was haruklu. Aoh, nim mend mbabtas bi non bu non, aol is kab ora Kirispas hesa Ngayas kab

* **1:10:** Pil 2:2 * **1:12:** Njo 1:42; Bis 18:24-28; 1 Kor 3:4

ora mbabtas buwao o ini mendbor andub nim mbabtas nao buwaong, ini ngo haklon mondom nim Paol taol mi powaol ni mbabtas bisao nao lemi ora.*

¹⁶ Aoh, nim aokl hemen hawe ngao, mend di nim aol Sitepanas dobaen non mbabtas buwao o ini mendbor mbabtas nao buwao ko nen sobakl.*

¹⁷ Ngub inj, Karasom ni bor tenaol mbabtas bu hakl pu nao ke, obum ni bor obun Angal Bib Hobao Sao ora o kam akol bukl pu kisao ka. Ngub kisaol nim Angal Bib Hobao Sao ngo kam akol buwao tomb, sun tenaolom mbinin mbib nen sabobur mbinin kone bor kikil bu hambun sao pange baebenom oborob ora lome nda ub nim ngub nao kowao ora. Ngub inj, nim mbini ngo baebenom angal waeb hae oborob ora lome nda ub kokl buwaon, inim angal waeb hae ngo was turi homo pangokl bismi tomb, Njisesom nao bu muklbur is pe kowal bi bor pe paesao ke arman ngo wiyao on buri wiyao ub inim nao hondokl beme ora.*

Karas obu Ngaoron buri hesa kone kimb biyao ub kab yao o

¹⁸⁻¹⁹ Mend di Ngaoron mbuk waebom ngub ke wiyao.

Hambun sao pange haroklme baeben

Mbinin kone woroklme ub nao wi

Nim aokl hemen haen ko

Menjao akl akl bin lowao.

Kone kikil bi hambun sao pange baebenom

* **1:14-15:** Bis 18:8; Oro 16:23 * **1:16:** 1 Kor 16:15 * **1:17:** Mat 28:19; Njo 4:2

Mbinim kone kimb bu nen saboklme ub mu
tuwabur

Bir bir angal hon mu ken lowao ora
ke wiyao ora. Ngub ke wiyaol mbini Njisesom
nao bu mi ke hondoklbur haroklme baebenom,
Njisesom naon ne manaklbur pe pesao ke angal
ngo pangeme tomb mbinim naom baehaemen
keyom ko pangoklme o, nao obum bu mi hayom
baebenom angal ngo pangeyom tomb ngo sao
Ngaoron buri hobao sao ora yao ko nen sabe-
yom.*

²⁰ Naom ngub hendeyom ol sun tenaolom nao
hambun sao pange hayom ko nen saboklme ub
baehaemen bimi ko Ngaorom muwalisao ora.
Ngub bisaol mbini hambun sao pange hayom
ko haroklme ngo baeben di, mbini sukul ke
mendbor man buwaloklme baeben di, kone kikil
bi mendbor tenaol menden angal oborob was ko
san lu haroklme baeben di, mbini ngo baeben
hambunom bibab hon mubur kon nao wi angal
bu haroklme ora.

²¹ Heneng ora ngub bu haroklme Ngaorom mbes
oborob ora ngub kone kimb bu nen sabisesa.
Sun tenaolom hambun sao mbinin mbib naom
oborob beyom kobur, kone kimb bu bukleme
saom ni henden muwalokl buwaklao ko nen
sabobur, Ngaor obum mbes ngo ora tomb ngub
man man bisao. Naom tenaol hambun bor angal
bib ebe ngo kao kaleyom ub buklmao tomb,
sun tenaol ngo naom baehaemen keyem ko nen
saboklme baebenon mendbor di obun angal ebe
ngo lomao om, obul hul ha haklemi baeben bu

* **1:18-19:** Oro 1:16; 2 Kor 4:3

min lowao ora ko nen sabobur man man bisao ora.*

²² Ngub nen sabisao o mbini Nju semon kone bor mbinim burir biklme sao mend naon el oram haondaomun muwalaem sin, mbinim angal ngo lome ub heneng ora lome ko nen saboklmao ora lome. Ngub nen saboklme o mbini Ngirik semom mbinin kone kikil bi hambun sao pange baebenom, nao bor kone kikil bu hambun sao oborob was bimi sao mbinin kone bor hambun sao wiyao ub nao bor oborob ora kao dund bin ko nen saboklme.*

²³ Ngub bimi o nao ngo haklom non Karas obum naon ne manaklbur is pe kowal bil himisao ko kao hakol ora bu hayom o, Nju semom angal bib ebe ngo makl aondao ora homoklme ub, tenaol sem tangar aeben baebenom ngo beme sao hendeme tomb mbinim baehaemen lome ko nen sabeyem.*

²⁴ Mbinim ngub nen sabeyem o nao Ngaorom kor bu ubuklub ko sablo haen kisao baebenon mendbor nao Nju sem hayom o, mendbor sem tangar Ngirik semon di, nao ngo baeben hambunom angal bib hobao sao ngo keyom o Karas ora yao ko nen sabeyom ol, Karas ngo obu Ngaoron buri hesa oum kone oborob ora kimb biyao sao kab ora yao.*

²⁵ Pangeklem. Ngaoron angal sor nao tib se kang ngo lao saom tenaol henengom mbinin mbib kone kimb bubur, angal hobao sao ora kakl ko oborob ora ngo lome nda ub di men mbayao ora.

* **1:21:** Mat 11:25 * **1:22:** Mat 12:38; Bis 17:18; Bis 17:32

* **1:23:** Oro 9:32; 1 Kor 2:14 * **1:24:** Kol 2:3

Mend di Ngaorom sub kang demi hom pae non bi biyao saom, tenaol henengom mbinin mbib hambun sao buri palo beyom ko nen sabobur bimi sao di ora men mbayao.*

²⁶ Nao haeme mbaoli hakl o, Ngaorom ini obun sem mao haklbur obun angal bib hobao sao nda pangokl ubuklub kisao ub nao ke tomb, ini mbes hasmisa nda ub aokl nao hemen hae wakl nen sabo bokeklwaebe. Sun tenaolom nen saboklme nda ub ini abo ngo hayem baeben tenaol mende maomb bo haroklme ubi homa di, kone kikil bi hambun sao pange di, ini hambun ngubi was nao ha ngae ini bombor bombor was ngubi hasmi sandis ka.*

²⁷ Pangeklem. Sun tenaolom menjao menjao nao hobao sao wiyao ko nen saboklme sao baeben, tenaol kone kikil bi hambun sao pange mendbor naom hambun sao oborob was nen saboklmao ko pangoklme baeben sakl polen ko, nao hobao sao ko nen saboklme sao baeben wakl baol munubur Ngaorom hobao sao men mao koraraoklao ora. Mend di sun tenaolom demi kho sao ora e ko nen saboklme sao baeben, tenaol buri palo hayom ko haroklme baeben sakl polen ko, Ngaorom wakl bember ha peb bubur hobao sao buri ora men mao ingiyaraoklao ora.

²⁸ Heneng ora sun tenaolom mbini mendbor ebe turi bi ora hayem ko nen saboklme baeben Ngaorom men mbaklbur, sun tenaol ngo mbini ebe ora ko nen saboklme baebenom tenaol mendbor turi nao heme makl homoklme baeben di, imbi nao wi kang ora haroklme baeben di, obum

* 1:25: 2 Kor 13:4 * 1:26: Mat 11:25; Njo 7:48; Nje 2:1-5

hambun sao ngubi sao baeben waki aondao
hobao sao imbi wi men mao koraraoklao ora.

²⁹ Pangeklem. Ngub biyaol nao tenaol hambun
ora imbi wi nao wi di kho ebe kab hayom ub
Ngaorom nao ngubi ngubi haklesi ko nen sabisao
ub was hayom ol, mondom obu oborob haklao
ub nen sabobur Ngaoron el sol ebekone po haon-
gaokukl buwaklao ora.*

³⁰ Aoh, ini ngo baeben non Eben Ke Aol Njises
haru hareklemine kobur obum naon kone bor
kikil mao baraoklao on te, hambun sao pange
aol oran Ngaorom Karas obu bombor o hambun
sao pange aol aondao ora mao hasao. Mend
di Ngaorom Karas obum naon kone bor oborob
dund se ub was bu hamun ken kobur, mbes nao
bor kho mao sakl bisao saom naon kone bor men
mbaesao ub di obum nao ware pe as ko hamun ko
kur mi pobur, obun sem komb bi ebe ora hamun
kisao.*

³¹ Heneng ora ngo bisao ub Ngaoron mbuk
waebom di ngub ke wiyao.

Mondom nim oborob was biyu kobur

Haongaoklu haklwao ko nen soba sin

Obum obun mbib biyao saol nao haongaoklu hae

Ngaorom obu bu mu obu bor bisao sao

Tenaol mendem pangen kao kalo habur

Haongaoklu haebe buklao

ke wiyao ora.*

* **1:29:** Oro 3:27; Ebe 2:9 * **1:30:** Njo 17:19; 2 Kor 5:21 * **1:31:**
2 Kor 10:17

2

Paolom Karasom naon ne manabur is pe kowal bi bor himisao kisao o

¹ Nao haeme mbaoli hakl o, Ngaoron angal bib hobao sao ngo tenaol hambunom nao pange kowes bu wisao nda ub nim ini hayem ol obobur inim pangeklemin kao dund bukl obondis tomb, tenaol mendbor sukul ebe ora kemel kone kikil bi hambun sao pange haeme baebenom lome nda ub inj kao njukl obondis ka.*

² Ngub inj, ni ini daol nao haru bao hasumndis tomb Njises Karas obum naon ne manaklbur is pe kowal bi bor pe paesao o was nen sabo kao njuwaol, tangar tangar sao ora aokl hemen biyawao ora.*

³ Heneng ora ni ini daol ngo nao haru hasumndis tomb nim buri nao pale sub was ham ham bu pakl homo dur kobur kowaon,*

⁴ nim ini bor angal bib ebe ngo kao nju kao dund bu handis ub sun tenaolon kone kikil bi hambun sao pange baebenom buri palobur lome nda ub nao kao njundis. Ngub inj, nim ini bor ngo kao njundis ub inim angal bib ngo heneng ora e ko nen sabeklemin nim oborob ora kao njun ko, Ngaoron Wesao Ebe Tangarom ni aondao bu ora buri mao palaesao ub ora kondis.*

⁵ Ngub bundis ol ini hambunom tenaol henen-gom oborob ora kone kikil bubur lome saol hul ha nao haebur, Ngaoron buri oral hul ha hayem ub oborob ora beyem ka.

* **2:1:** 1 Kor 1:17 * **2:2:** Kal 6:14 * **2:3:** Bis 18:9; 2 Kor 10:1

* **2:4:** 1 Tes 1:5

Ngaorom obun kone bor wiyao sao taol bu njaoraoklao o

⁶ Heneng ora tenaol mendbor Ngaoron We-saom maomb bo haen habur mbinin kone bor oborob bimi sao was and sen hasmi baeben o bor, Ngaorom obun kone bor wiyao sao ni bor kao njaoraoklao ub kao kalo haruklu ora. Ngub biyu o nim sun tenaolon kone kil bi hambun sao pange baebenom lome nda ub di, su bor buri palo maomb bo haroklme baebenom angal buri palo lome nda ub di, nim ini bor ngub nao kao njuruklu nda ka. Pangeklem. Mabor mbini ngubi baebenon buri non ko mende nao uklaol, mbinim waki buri palokl buwaklemi ora.*

⁷ Ngub buklaol o nim angal hobao sao ngo kaklo nda ub Ngaor bor hakl ebe obun kone bor wiyao sao ora yaol, Ngaoron kone bor ngo wiyao sao mbes kowes bu wisaol tenaol mondom pangen nao kisao ora. Ngub bisao o Ngaorom mbes ora su hesa saohar kab nao warisao tomb di, obun kone bor hobao sao ngo wiyao sao nao aondao bao bi imbi wi ora hamun lowao ko nen sabo man man bu paesesa.*

⁸ Ngub bisao o sul maomb bo hasmi baeben hambunom Ngaoron kone bor ngo wiyao on te nao hende ora hasmisa. Aoh, mbinim ngon te hondo hakl bismin, naon Aorao Aondao pon pae yubu ora nda obu su ngo bor obo hasao o, is pe kowal bil pe paen nil lismi sanda ub nao bukl bismi ora.*

⁹ Heneng ora Ngaorom mbes ora ngo man man

* 2:6: Ebe 4:13; Pil 3:15 * 2:7: Oro 16:25 * 2:8: Luk 23:24;
Nje 2:1

bisao kakl ub mbuk waebom di ngub ke wiyao.
Tenaolom elom nao hende sao di
Halom nao pange sao di
Kone bor nen nao sabe sao di
Ngaorom ngo sao hakl obul kone woroklme
baebenon
Man man barukl hayao ora
ke wiyao.

¹⁰ Ngub ke wiyaol angal ngon te mbes kowes bu
wisao o Wesao Ebe Tangar ndam hambun sao ora
hendeyaol, ngubi tomb Ngaoron kone bor nim
buklwao ora ko, ngo man man bisao ub obun
kone bor wisao ub di ora hondobur, Wesao ngom
naom pangaomun kao dund bisao ora.*

¹¹ Heneng ora tenaolom mbini haeme ub mbinin
kone bor ni ngubi ora ngo hae ko mbinin mbib
mao bembera hondo ora haroklme nda ub,
Ngaoron Wesao Ebe Tangar ndam di obun kone
bor wiyao sao ora hondobur nao bor kao dund bi
hayao ora.

¹² Ngub biyaol naon kone bor sun tenaolon kone
wesaom inj hondaesao ka. Ngub inj, Ngaor obun
Wesao Tangar Aondao ngo eben kisao ndam ora
naon kone bor hondaesaol, Ngaorom nao bor
obun buri mundub mundub bi hambun sao taol
bu njaoraoklao sao baeben ebe mao bembera
handae se ora hayom.*

¹³ Ngub hayom ol naom angal hambun sao
ngo lomao ndisao hakl di sun tenaolon kone
wesaom kao nji inj, Wesao Ebe Tangar ndam ora
nao bor kao njaoraoklao ub was ko haroklmao.
Ngub bimaol Wesao ngom kao nji angal ngubi

* ^{2:10:} Mat 13:11 * ^{2:12:} Njo 16:13-14

tenaol mendbor Wesao ngom mbinin kone bor hondaesao baeben o bor, naom Wesao Tangar Aondao ngom kao njaoraoklao sao kao dund bu hayom ol mbinim ebe pangoklme.*

¹⁴ Ngub bimi o aol mend obun kone bor Ngaoron Wesao Ebe Tangar ngo nao hae hayao om, Wesao Tangar ngom aolon kone bor honda habur obun buri armend sisao taol bu kalo bisur biyao ub nen sabokl buwaeb se ora haroklme. Heneng ora nao bor Wesao Ebe Tangar ngom was ngub taol bu njin haroklmao ndal, mbini tenaol tangar Wesao Ebe ngom mbinin kone bor nao honda hayao baebenom, Wesao Ebe Tangar ngom ngo taol bu njaoraoklao nda ub baehaemen e ko pangobur, ngon te di ora nen sabokl buwaroklme.*

¹⁵ Ngub bimi o aol mend obu Ngaoron Wesao honda hae ora haklao om, hambun sao hobao sao hesa nao hobao sao kab di ebe nen sabo taol bu kobaeb se ora hayao. Ngubi hayao o aol tangar mende Wesao Tangar Aondao ngom obun kone bor nao hae haklao om, aol ngo Wesao Tangar o obun kone bor haen haklao ndan kone bor uklao sao di hondo, nje kho hael ebe hael ko mao bembera hondokl buwaklao ora.*

¹⁶ Heneng ora mbuk waebom di ngub ke wiyao. Aem was Aorao Aondaon kone bor mao bembera Handaeb se hayao?

Aem was obu bor ngub bibi ngub nao bibi ko Man man kaeb se hayaob?

* **2:13:** 1 Kor 2:4 * **2:14:** Njo 8:47; Njo 14:17; 1 Kor 1:23 * **2:15:** 1 Njo 2:20

ke wiyao o, hambun sao Karas obun kone bor wiyao sao baeben nao Karas tenaol baebenon ora yao.*

3

Nao Ngaoron kongon bimao tenaol ora hayom

O

¹ Ngub yao o nao haeme mbaoli haki, nim tenaol mendbor Ngaoron Wesao Aondaom mbinin kone bor honda hae baeben bor angal ebe ngo kao dund biyu ub inim non nen sabokl buwaeb se hasmil, nim ini bor ngub kao dund nao buwao ora. Aoh, ini Karas sem ngo baeben wen ngo ndis tomb nongnas kang kon nao wi non bi hasimndis ol, nim ini bor di sun tenaol man nao pange baeben bor sub kao dund bam bam biyu ub ora kao dund bu handis ka.*

²⁻³ Heneng ora ngo ndis tomb nongnas kang non bi habur ne buri sao nokl buwaesmil, nim ini ne buri ngubi nao njibur kowaon, aondu ibao non bi on was neklemin njam njam bundis. Inim ngubi tomb di sun tenaol man nao pange baeben hayem ub ini di ngubi was bao hayem ol, inim ne buri menger ngo inin kone bor and sen nao haeb se ora hayem. Pangeklem. Inim mende bor ko homo daongirir ngo kao kao bu hayem ub buklemi tomb, inim ngo buklemi saom sun tenaol khorob bu haroklme baeben hesa ini di nao bombor ubi ora hayom ko panaem ora handaeb se hayom ko nen nao sabeyem be?*

* **2:16:** Oro 11:34 * **3:1:** Njo 16:12 * **3:2-3:** 1 Kor 1:10-11; 1 Kor 11:18; NjuS 5:12-13; 1 Pit 2:2

⁴ Heneng ora ini ngo haklon mendborom ni Paolon sem ora hae, mendborom ni Apoloson sem ora hae ko inim ngo kao kao bu hayem tomb, naom Ngaoron man hem ko nao pange baebenom bimi nda ora ub beyom ko asub ko ora nen sabokl buwayem balem?*

⁵ Wao. Inim asub nen sabeyem? Apolos obu asao hayao? Ni di asub bi ora hae ko pangeyem? Pangeklem. Inim Ngaorol hul ha hareklem in ko, yao Ngaoron kongon biyao aol ora hayob ka. Yao aol hobao sao ora inj habur o, Aorao Aondaom yao bor obun kongon ngo bibaebe ko armend sisao taol bu njisao ub ora bu hayob.

⁶ Ngub bu hayob ol tenaolom em we boklme nda ub nim pibnao tenaolon kone bor angal bib hobao sao ngo we bowaol, mabor sao em we por kisao tomb Apolosom den talo hum kalo hasao o, Ngaorom ora em we ngo por ken kobur and mao saesao ora.*

⁷ Ngub bisaol em we boklao aol o hesa den talo hum kalaoklao aol o kab hobao sao inj yao. Ngub inj, Ngaor obun mbib ora em we ngo por ken ko and mao saraoklaol, obu ora hobao sao aondaora yao.

⁸ Heneng ora em we boweyao aol o hesa den talo hum kalo hayao aol o kab mbibi bombor ubi ora yaol, mbibim Ngaoron kongon mung win di mung nao win di mbibim buklebi ub mbibin sokl armend sisao taol bu kaloklao ora.

⁹ Pangeklem. Apolos yao non yao haemeyakl non bi oram Ngaoron kongon bombor o ora bu

* 3:4: 1 Kor 1:12 * 3:6: Bis 18:4; Bis 18:11; Bis 19:1

hayob ol, ini ngo baeben di Ngaoron em menger ora hayem.

Mende di Ngaorom ini hambun obun and menger ora warisaol, ini obun and bu mbae menger di hayem.*

¹⁰ Ngub ora yaol Ngaorom ni obun and kongon biyao aol menger ora mao hasaol, and kongon bimi aolom buri palobur and kongon oborob ora bimi nda ub nim di and pinj oborob ora saor mbawao. Ngub saor mbawaol ngubi tomb aol mondom and ngo bu hayaong, tenaol and bu njae ngo buklemi baeben hambunom di oborob hondobur ora bu hom libaebe buklemi.*

¹¹ Heneng ora Ngaorom Njises Karas obu naon and pinj aondao tao tao bombor ora saor mbaesaol, mondom and pinj tangar mende saorukl buwaklao ora.*

¹² Ngub saorukl buwaklao o and bimi aol mendborom Ngaorom and pinj ngo saor mbaesao bor sokl aondao bu ora moroklme han mendbor, han ngol di han silba di han tangar sao ebe teraebi ora mend di, han buri ngubi haklom and ngo bu tingi mbabur hayem. Aoh, mendborom is heneng di kaemb di seng di ngo sao haklom bu hom lu tingi mbabur hayem.

¹³ Pangeklem. Ngub menger ora hayem ol, mabor Karasom tenaol hambun taol bukl oboklao tomb isaolao di bao bombor ngo oran pindib pabur laon, and kongon bimi aol ngo baebenom and bi bi bu haklemi nda ub oborob be? khorob bimib ko tenaol hambunom henden muwalobur

* **3:9:** Mat 13:3-9; Ebe 2:20-22 * **3:10:** 1 Kor 15:10; 2 Pit 3:15

* **3:11:** 1 Pit 2:4-6

and ngo baeben dao hondoklao ora. Isaolaom and ngo baeben ngub doklao tomb and kongon bimi aol ngo baebenom and ngo bu haroklme ub pakla pakla sao hender bubur bu haroklmel ora dao peyaokl be? be? pakla nao sebur bimil nao de dokukl laraokl ko ngub henden muwalobur, mbinim and ngo bi bi bu haklemi ub isaolao ndam ebe taol bu kobaklao ora.*

¹⁴ Heneng ora and pinj saor mbae ngol mon-dom and ngo bu tingi mbaklao o, isaolao ngom nao de dokukl larob sin heneng ora aol ngo obum sokl ebe ora muklao.

¹⁵ Ngub inj, and pinj saor mbae ngol aol mon-dom bu tingi mbaklao o isaolao ngom ora dao peya sin, obun hambun sao di dao peklaol obun sokl di nao muklao. Ngub buklaol o Ngaorom obu bombor o bu muklaol, isom obu di dao enjae ora bongeyaokl poklao.

¹⁶ Pangeklem. Ini hambun Ngaor Hen Moroklme Anda menger hayem ngao, ini Ngaor obun anda menger ngo hayem ol, obun Wesao Tangar Aondao ndam ini hayem daruklol honda hayao ko nen nao sabeyem be?*

¹⁷ Heneng ora Ngaorom ini obu Hen Moroklme Anda ebe komb bi ora haen kisaol, ini obun anda non bi ngo hayem o bor mondom kho mao sarob sin, Ngaorom obu di ke mao handa kho mao saklao ora.

¹⁸ Ini hambunom inin kone lu tuwaklemi hondo ora haklwaebe. Sun tenaolom bimi saon nen sabobur aol ngo obu kone kikil bi ora yao lome nda ub, ini ngo haklon mondom ni kone

* **3:13:** 1 Kor 4:5; 2 Tes 1:7-10 * **3:16:** 1 Kor 6:19; 2 Kor 6:16

kikil bi hambun sao pange aol ora hae ko nen sabo harob sin, obum baehaemen hora mao oba ora bu hayao. Ngub beyaong Ngaorom hambun sao pange oran ngo was hayem ko nen sabeyao ub obu heneng ora hambun sao pange aol hakl ko panga sin, wakl obun kone u bokeyobur obu kon nao wi awis men koro haebe buklaol.

¹⁹ Heneng ora Ngaoron mbuk waebom di ngub ke wiyao.

Kone kikil bi hambun sao pange baebenom

Mbinin mbib nao hambun sao pange

Ebe ora hayom ko nen saboklme saom

Aolom mbinin mbib henj ubur

Nao hende hende doklme nda ub

Mbini ngubi baeben doklemi tomb

Ngaorom hondobur o nao hende non bu

Besao kon uklao

ke wiyao ora. Ngub wiyaol sun tenaol man hem

ko nao pange baebenom nao kone kikil bi ham-

bun sao pange aondao ora hayom ko nen sabo

haroklme ub, Ngaorom hendeyao tomb mbinim

baehaemen ora ebekone po ngub nen sabeyem

ko hendeyao ora.

²⁰ Ngaoron mbuk waebom ngub di ke wiyao.

Aorao Aondaom hendeyao tomb

Kone kikil bi

Hambun sao pange baebenom nen saboklme ub

Baehaemen hora mao oba bu hayem ko

mbuk waebom ngub ke wiyao.

²¹⁻²² Ngub wiyaong sun tenaol mondom menjao

oborob buklaol o hondobur, obum oborob was

ngo be sao haondaoklaob ko obu bor kaoya ko

nao mao haongaoklwaebe buklemi. Pangeklem.

Nim inin kone bor mao komba kao dund biyu nda

ub di, Apolos obum kao dund biyao ub di, Pitam kao njaoraoklao ub di, Ngaorom hambun sao warisao sao baeben di, ini ngubi tomb sul oborob bao haklemi ub di, inim pe paklemi tomb buklemi ub di, inim ngubi tomb bimi sao di ereb buklemi ub di, hambun sao ngo sao baeben Ngaorom inin was win kayao.

²³ Heneng ora ini di Karas obun ora hayem ol Karas obu di Ngaoron ora yao.

4

Aorao Aondaon kongon bimao baeben obun mbib ora te mao bemberaeb se hayao o

¹ Inim ngub nen saboklwaebe ka. Apolos yao di nao Karason kongon biyao aol hayom baeben, Ngaoron angal hobao sao ora o mu pango wiyao ub tenaol hambunom pangen kao dund buklbur ora hayem ko nen saboklwaebe ora.*

² Pangeklem. Nim ngo kakl ub menger mubur, mondom aol menden kongon o maeb ha baka haklao tomb, hobao sao oran obu kongon on aorao aondao oram lao sao hul nao hae pangobur oborob ora maomb bo haklao.

³ Heneng ora nim nao kone bor di nao kongon hambun sao oborob biyu be? Khorob biyu ko, nao mbib te nao mao bemberaeb ora hae. Ngub hae ol mbini sun tenaol baebenom nen saboklme ub di, inim di ni bor ngo te mao bember bember bu ko hayem on, nim nao kone bor hem ko menjao nen nao sabe ora hae ka.

* **4:1:** Luk 12:42; Tat 1:7

⁴ Aoh, nim nao kongon khorob menjao nao buwao ko pangakl o, nim inim pangeklemin ni ebe hae ko angal ngub lowao saom ni ebe nao mao saklao ora. Ngub inj, nim biyu sao khorob bili oborob bili ko Aorao Aondao obum was te mao bemberaeb se hayaong,

⁵ obum tenaol hambun te mao bembera taol bukl oboklao bao o nao pindib pae haenbur, inim penar bu tenaol mende te mao bember bember bu nao sabloklwaebe ora. Ngub inj, Aorao Aondao obum tenaolon kone bor hambun sao em hundur wi bor sao mupango wiyao sao baeben hora bao bi non bil win laol tenaol hambunom hondoklemi ub di, tenaolon kone bor sub nen sab ndaroklme sao baeben nao hambunom panaem ora handaeb se win lao ub di, inim ngubi tomb obum ngo buklao ub bao hondo haklwaebe ora. Pangeklem. Ngo ora tomb nao angal bib ebe ngo ko haroklmao baebenom khorob di oborob di hambun sao armend sisao bu haroklmao ub njem oborob bisi khorob bisi ko hondoklaong, inim ngubi tomb menjao menjao nao ke obum ngo buklao ub bao hondo haklwaebe ora.*

⁶ Nao haeme mbaoli hakl o nim Apolos hesa yaol menger mubur angal mar ngo kakl o, inim ebekone pobur Ngaoron manom nao bibi ke wiyao ub hala mbabur aol mende bor obum oborob was biyao ko kaoya kao mbaroklme. Ngub bimi o is mende bor obum oborob buklao sao makl homo men mbabur, obum oborob nao biyao ko duwisom bi mba bimi nda ub nao beklemin ko nim ini bor angal mar ngo kakl ka.*

* 4:5: 1 Kor 3:8 * 4:6: Oro 12:3

⁷ Pangeklem. Inim tenaol mende bor men mba mende bor kaoya bu ngo bu hayem ub bu hareklem in ko, ini aebom ora aol aondao imbi wi mao hasao? Inim hambun sao wimi on Ngaorom nao taol bu nji, inin mbib mismi sao oran asao was wimi? Heneng ora inim hambun sao wimi sao baeben di Ngaor obum was taol bu njisao o, inim naon mbib hambun sao oborob was bimao ko ebekone po, inin mbib was kaoya ko hayem asub ko bu hayem balem?*

⁸ Wao. Inim inin kone bor menjao wa win nao hae, hambun sao inin kone bor tumbi haki eben ora hayem ol ini ebe ora hayem ka. Is, nao angal bib hobao sao kam akol bu haroklmao aol baeben ora hel kho sam eben ora hayom o, ini tenaol angal ngo pangismi baebenom non, nao ngo baeben di penar bu bao ora men mbabur ini aol wesmbao aondao ora hayem. Aoh, heneng ora ini aol wesmbao aondao ora haki bemen, inim nao angal bib hobao sao kam akol bu haroklmao aol ngo baeben di aol wesmbao aondao ora hamun koki bemel, nao di ini daol maomunu aol wesmbao aondao ora was bao haki bema ora.*

⁹ Pangeklem. Inim non ngub nen sabeyem o, nim nen sobaki tomb kabmanom aol khorob beme baeben mend pe paen luklbur haen lome nda ub menger, Ngaorom nao obun angal bib hobao sao kam akol bu haroklmao baeben di ke mundub mundub bi haondaomun ko mao hasaol, angal mini wesao di sun tenaol baeben hambun ora di mbini hambunom henden mbinin el so oral nao mu ma nan mao sa ora lu bowes buklaol, nao

* **4:7:** Oro 12:6 * **4:8:** Kao 3:17; Kao 3:21

imbi nao wi ora mao hasao ko nen sobakl ka.*

¹⁰ Inim non nao Karasom kone ebe ora taol bu njisaol naom oborob was bu hayom ko nen sabeyem o, nao angal bib hobao sao kam akol bu haroklmao aol baeben non obun imbi aondao bu ora win koklbur nao aol kon nao wi awis men aolu haroklmao ora. Mende di inim nao buri ora hayom ko nen sabeyem o, nao angal bib hobao sao kam akol bu haroklmao aol baeben non buri nao pale demi men aolu ora hayom. Inim inin mbib non nao imbi wi aondao ora hayom ko nen sabeyem o, nao angal bib ebe ngo kao dund bu haroklmao aol baeben non imbi nao wi kang ora hayom ol tenaol hambunom di nao makl aondao ora hemeyem.*

¹¹ Nao angal bib hobao sao kam akol bu haroklmao aol baeben oran mbes di hasmao ub was ngubi tomb di kho ora habur, ne di ib di ngo sao hakl nao ne was ha, lab lab di naon toklol samoklme sao hakl di nao wi ora haroklmao. Naom and ebe oral mend oborob dam bu haroklme nda ub di nao haeb se ora hayom. Nao imbi nao wi ngubi ora hayom ol, tenaolom nao di pe pamun lib se ora hayom.*

¹² Naom naon ne kang mend nokl bemao on di naon mbib naon ki oram kongon buri was bu habur no haroklmao ora. Tenaolom nao bor maobowa peb bu ko homo taolu lu menjao beme tomb di, naom mbini bor wakl oborob bisur bubur angal ebe on was ko san lu haroklmao. Mbinim nao hondo ko bowes bu ke mao handaeme tomb di, naom mbinim ngo beme sao

* 4:9: Oro 8:36; NjuS 10:33 * 4:10: 1 Kor 3:18 * 4:11: 2 Kor 11:23-27

nao hende non bubur hul ha saor peyo was haroklmao.*

¹³ Mbinim nao bor angal kho ko baondaokl munu menjao beme tomb di, naom waki mbinin kone bor sub sowa paen ko angal sub was ko san lam lam bu haroklmao. Heneng ora nao angal bib hobao sao kam akol bu haroklmao aol baeben non Karason imbi aondao bu ora win koklbur kismaon, nao mbes ora di su hambun bor hokle o daol ne hobao sao neme on subu kho no tuwaroklme ndisao ora men koro hasmaol, ngubi tomb di nao kho ngubi was bao hayom.

¹⁴ Pangeklem. Nim ini bor angal ngo waeb bu eben kakl ub inim waki sakl poleklemine ko inj kakl alem. Ngub inj, nim inil ora kone uruklul ini ninao nongnas non bi ora hayem ol, nim ini ngo baeben hond aondao ora homobur inin kone bor oborob ora nen sabeklemine ko inin kone mao kombabur angal ngo kakl.

¹⁵ Heneng ora pibnao oran nim mbes ini hasmi ol Eben Ke Aol Njiseson Angal Bib Hobao Sao ora nda mini obobur ini obun sem hareklemine kondis ol, ni inin ab non bi ora hae ka. Ngub ora hae ngao Karason angal ngo kao dund bu haroklme aol buklhoma iri non bi 10,000 andub oram ini maomb bo haki obaem sin di ngon ebe o, inim ni bombor o inin ab ora hayao ko nen sab haki bu hakiwaebe ora.*

¹⁶ Inim ngub nen sabobur lemin nim hambun sao ini bor menger oborob was ngo muwalaklo nda ub di inim nao tuwae bu hakiwaebe ora.*

* **4:12:** Mat 5:44; Bis 18:3; 1 Kor 9:14-15; 2 Tes 3:8

* **4:15:** Kal

4:19 * **4:16:** 1 Kor 11:1; Pil 3:17; 1 Tes 1:6

17 Nim ini bor ninao menger ngo muwalaklo nda ub inim di oborob ngub was bu hareklemine ko nen sabobur, nas Tim ke nda obu Aorao Aondaon sem ora habur obun kone bor di taol taol nao bi kone ukl bombor wi ora yaol, nas ngo nao isi nao maru wi non bi ora yao o nim nas ngol di kone u haruklu o yaol, nim obu ini hayem ol eben kakl ka. Nim Eben Ke Aol Njises hesa haru habur obum keyao sao oborob ora ngo men hakol bu haruklu ub, nim su tenaol Ngaoron sem paoleme baeben hambun bor di nim ngo biyu ub was bu haen ko kao kalam akol bu haruklu nda ub, inim di nim oborob ngo biyu nda ub aokl nao hemen hae bu hareklemine ko nas Tim ngom inin kone bor waki mao kombaen ko ora eben kakl.*

18 Pangeklem. Ini mendborom ngub nen saboklime. Aol Paol ke ngo obu nao hayom ol ko mende nao oboklao ko nen sabobur, ebekone po hel hondo angal bu hayem ka.

19 Ngub bu hayem o Aorao Aondaom nen sabeyao ub ni ini hayem ol ko mend obon ka sin, nim penar ora oboklwao. Ngub oboklwao tomb ini mendborom ebekone po hel hondo angal bu, angalom ngo ko haroklime ub was hondoklbur inj oboklwao. Ngub inj, nim mbini ngo baebenon buri asub bi woroklimeb ko mao bembera hondoklbur ora oboklwao.*

20 Heneng ora Ngaorom maeb ha maomb bo hayao ub tenaolom baehaemen osisao angal kao baram puklmi nda ub menger inj maomb bo hayao ora. Ngub inj, Ngaorom maomb bo hayao ub non, obun buri aondao ora wiyao o obun buri

* 4:17: Bis 19:22; Pil 2:19-22 * 4:19: Bis 18:21

ngo nao bor taol bu njaoraoklaol, Ngaor obum ngub ora buklbur maomb bo hayao ora.*

²¹ Ngub biyaong nim ini hayem ol oboklwao tomb nim ini bor asub ora buklwao ub turi hemeyem? Nim ini lam lam bu mao pao kaklbur oboklwao be? be? nim ini hond homo kone ubur, inin kone bor sub sisab bi as ko hareklemin ko nen sobaoklbir sub ora oboklwao ub turi hemeyem.

5

Ngaoron semon aol is mondom ten paes kemi pisao o

¹ Pangeklem. Ini abo ngo haklon mondom khorob ora bisao sao mend mbinim enjol du-biyam aeben bim ol pangakl tomb, aol Ngaoron sem mondom aol menden were ngo paes kemi pene saol ub khorob aondao ora bene saol alem. Ngub bene saol ol tenaol Ngaoron man hem ko nao pangoklme baebenom di khorob ngo bene saol ubi non sakl polobur nao bimi ubi ora mend bene saol ka. Mbinim angal ngo kam aeben aeben beyem ol pangakl tomb aol mondom obun abon were o kemi po hayao ko pangakl.

² Wao. Inim naom hambun sao oborob was be-yom kobur, asub ko ora ebekone peyem? Pangeklem. Ini Ngaoron sem on is mondom khorob ngo biye saol ub nen sabobur inim hem ko de kobur lemin, aol khorob bu haraoklao ngo obu di ini daol maomunu berem nao ke pu kaem sin ebe ora soklao.

* 4:20: 1 Kor 2:4

³ Heneng ora ni ini daol nao haru nao hayom o ninao kone non abo ngo ini hayem ol bao wiyaol, ni di abo ngo bor ini daol nao haru hae non bi ora hae ka. Ngub hae ol naon Aorao Aondao Njisesom ni bor hambun sao kao nji nji bi was hayaol, aol ngo khorob aondao bu ora bu hayao ngo obu di ngom ora bu haril ko mao bembera hende ol, naom obu bor buklmao sao di nim hondo ora hae.*

⁴ Pangeklem. Ini hambun maomunu buruklemi daruklol ninao konem di ini haru buruklaol, nao Aorao Aondao Njiseson burim ini buri mao palabur*

⁵ inim aol khorob biyao ngo obu lu taol peklem laong, inim obu war sowa nao bi pen lowaebe ora. Heneng ora Aorao Aondao obu waki oboklao bao on aol ngo obu waki bu min ub ngubi tomb obum ke hondo hibi kho sobur, obum waki sakl polo obum khorob ngo biyao sao tuwaen ub ini buruklemil nao birin Seranom maeb hayao bor pen taol deraklwaebe ora.*

⁶ Pangeklem. Aol ngom khorob aondao ngo bu haril ub bu haen nao hende non bubur, inim naom tangar tangar sao mendbor oborob was beyom ko nen sabeyem ub khorob ora beyem ol, mbinim angal mar lome nda ub inim di ora pangeyem. Palawe kang ora saoklao o palawe and mao saraoklao sao yis kang kang oram palawe ngo bor kolokl mbabur haoreme tomb, yis kang ngom palawe kang ora o and so mao baklaebe yaraoklao ora lome. Ngo lome nda

* 5:3: Kol 2:5 * 5:4: Mat 16:19; 2 Kor 13:10 * 5:5: 1 Tim 1:20;
1 Pit 4:6

ub menger ini Ngaoron semon bombor mondom khorob buklaotomb di, ini hambun bor mao baklaebe yam aeben aeben bubur mao kho saklaot ora.*

⁷Ngub biyaong inim mbes khorob bismi sao yis kho ngo menger wiyaong, ini haklemil kho dol hae sao mend nao win ub aol khorob bu haraoklaot ngo ini haklemil nao haen pen lowaebe ora. Heneng ora mbes Karas obu pe paen lismi tomb naon ne manaesao ub obu nao Waran Aeben Bisao hor son some sib hondbao menger hayaol, ngubi tomb di obum ini haklemil kho sao bombor mend nao win habur, ini daol nao hae ebe kun pele was hareklemin ko obum nao Waran Aeben Bisao hor son ne noklme sao di yis nao biri on man man bu paesao ora. Ngub bisaol ne noklme sao yis nao haru ngo ngubi tomb wiyaol, obum ngo man man bu paesao ub ini ora menger yao. Ngub ora yaol ini di palawe yis nao hae wen pange ngubi ora hayem ngao, yis menger ngubi inin kone bor kang mend nao win ora haklwaebe.*

⁸Ngub wiyaol naom hor so ngon ne no bu-ruklmaotomb naom paes nismao sao di khorob bismao sao hambun sao di, ngo sao baeben yis kho ngo menger yao ko angal mar ora wiyaong, naom mbes yis ngo palawel ha nismi ubi nao nemin ora. Ngub inj, naon kone bor khorob sao kone kab maroklme ub di kang mend nao wi ebe kun pele ora menger angal mar kobur, palawe ebe wen pange on yis ngo bor kang mend nao bereyaong, naom ngon ora no hae non bi haemin

* 5:6: Kal 5:9 * 5:7: 1 Pit 1:19

ora.

⁹ Pangeklem. Nim mbes ini hayem ol bas mend eben kowe sandis tomb nim ini bor mbini tenaol paes puklmi baeben daol maomunu nao hawlwaebe ko kao njuwao o,*

¹⁰ nim bas ngo waeb bu eben kowao ub mbini Ngaoron man nao pangoklme baebenom paes pu pu bu, osisao heb homo hekil hekil was ko, menden osisao di maobowa peb bu mu, ngaor menger tangar tangar sao bor kaoya ko, ngub bu haroklme baeben daol maomunu nao hawlwaebe kobur inj kowao ka. Ngub kowaong ini ngo haklon mondom mbini ngo hawl daol maomunu nao hawlwaao ko nen soba sin, obum su tenaol kho ebe biri ngol nao hae mendbor bum haebe buklaao ora.

¹¹ Aoh, nim bas eben kobur ngo kowe sandis non ngub nen sabobur kowao. Mondom kakla angalom ni Karas sem hae kobur o paes was pu pu bu, osisao bor di heb was homo, ngaor menger tangar tangar sao bor kaoya ko, mende dobaekleyo mangal bu, he soklme ib nobur he so, tenaol menden osisao maobowa peb bu mu, ngub bu haklemi baeben hesa ini maomunu nao hawlwaebe kobur bas ngo eben kowaong, inim ne no buruklemi tomb di mbini Karas tenaol ngub bimi baeben daol haru ne nao no boroklwaebe ora.*

¹²⁻¹³ Heneng ora mbini man hem ko nao pange baeben ninao kongon menjao inj yaol nim ini ngo was hayem ko te mao bembera sarbekl buwaklwao o, Ngaor obun mbib was mbini ngo

* **5:9:** Mat 18:17; 2 Tes 3:14 * **5:11:** 2 Tes 3:6; Tat 3:10; 2 Njo 10

hakl di te mao bembera sarbeklao ora. Ngub bukla o ini Karason sem baebenon mondom khorob menjao bukla o tomb inim tenaol khorob bimi ngubi baeben non te mao bembera sarbekl buwaklemi be? as balem? Pangeklem. Angal ngon Ngaoron mbuk waebom di ngub ke wiyao. Ini Ngaoron semon mondom Khorob was bu harob sin. Obu ini buruklemil nao birin taol deraklwaebe ke wiyao ora.*

6

Karas haeme mende bor howes nao kaebe

¹ Pangeklem. Ini ngo haklon mondom Karas sango mende kab kang mend ab saond bi bi bu menjao beme tomb, inim Ngaoron sem haeme bor ngon te mao bembera haondaoklaob nao kebur inim ngo bor ungul pe win, man nao pange semon te mao bembera hondoklme sem haemel howes kokl puklmi ub ini sakl nao beyaol bu hayem be? as balem?

² Heneng ora nao tenaol Ngaoron sem hayom baebenom, sun tenaol hambunom khorob di oborob di hambun sao bu haroklme ub te mao bembera sarbeklmao ko nen nao sabe hayem be? Wao. Inim mabor hobao sao ora ngo buklbur harim sin, ngubi tomb mendborom khorob kang kang sao ngo bukleml ub inim asub ko ora te mao bembera hondokl buwaklemi?*

³ Pangeklem. Naom mabor angal mini wesao yu heben bor haeme baeben di te mao bembera sarbeklmao ko di nen nao sabe kone awis ora

* 5:12-13: Mak 4:11 * 6:2: Kao 3:21

hayem be? Nim ngo kakl ub naom heneng sarbeklmaol, naom sul bao haklmao aeben anga tomb di sun tenaolom bimi sao heneng ora te mao bembera handakl was haeb se hayom ka.

⁴ Nim ngo kakl ub buklmao orang, abo ini hayem ol khorob sao di menjao ba sin wakt ini Ngaoron semom man nao pange baebenon howes pangaoklao aol buruklemil pobur, inim mbini bor ngon te mao bembera handaka kokl poklemi be?

⁵ Aoh, ini Karas semon mendborom ab saond bi bi bu di kang menjao buklmi tomb ini ngo haklon mondom oborob ora kone kimb bu, njem ora khorob bae saol ko te mao bembera sarbekl buwaklemi be? Wao. Inim ngon oborob nao biming, inim sakl nao beyaol bu haroklme be?

⁶ Pangeklem. Inim ngubi tomb Karas haeme mondom wakt obun Karas haeme mende bor, man hem ko nao pangoklme sem haeme ol howes kokl mbao ko men pae pu pu bu hayem ub oborob inj beyem ngao, inim khorob ngo bu hayem ub ko mende nao bi sakl polobur tuwaklwaebe ora.

⁷ Heneng ora inim inin Karas sango mende bor mbini aol man hem nao ke beremel howes ngo kokl puklmi saom, ini ngo Karas tenaol mendbor howes kokl puklmi baebenon angal mand nao wi, baehaemen sul kao bara win ko hayem ko panaem muwaleyao ora. Aoh, inim howes ngo lo poklemi on, inim howes nao kokl pe bao wabur mbinim ini bor khorob menjao menjao ngub bu, ini men mbaklemi ub di ngub bin bao wakt bemen ebe ora sokl beyao. Mende di mondom njen mone be? menjao paes nokl beme tomb di,

nje ke hondo menjao nao bi ebe bao was hakl bele ora.*

⁸ Ngub sokl beyao o inim inin mbib tenaol mende hala mbakl ke ke bu kakla habara bor bor ko habur, menden sao paes mi mi bu hayem ub inin Karas sango mende bor di ngub was bimil, inim ngo bimi sao khorob ora bu hayem ka.

⁹ Pangeklem. Inim mbini tenaol khorob bu haroklme baeben hambun Ngaorom maeb ha maomb bo hayao bor pokl buwaklemi ora ko nen nao sabeyem be? Wao. Inim inin mbib inin kone lu tuwaklemi hondoklwaebe ora. Tenaol mendbor paes was puklmi kone woroklme baeben di, tenaol mendbor ngaor menger tangar tangar sao bor kaoya ko haroklme baeben di, tenaolom paes pu pu bimi baeben di, aolom ten heb homoklme nda ub aol mendbor mbinin aol sango heb homoklme baeben di,*

¹⁰ tenaol mendbor paes no haroklme baeben di, tenaol mendbor menden sao heb was homo hekil hekil ko mu haroklme baeben di, mendbor he soklme ib no he so haroklme baeben di, mendbor tenaol mende dobaekleyo mangal bimi baeben di, tenaol mendbor menden osisao maobowa peb bu mu haroklme baeben di, khorob ngub bu haroklme baebenon mondom Ngaorom maeb ha maomb bo hayao bor ora menger mu di pokl buwaklao ora.

¹¹ Heneng ora ini ngo haklon mendborom di khorob ngo hakl ub bu hasmi o, inim wakl mabor naon Aorao Aondao Njises Karas hondobur obul hul ha hasmi tomb obum inim khorob ngo bismi

* **6:7:** Mat 5:39; 1 Tes 5:15; 1 Pit 3:9

* **6:9:** Kal 5:19-21; Ebe 5:5; Kao 22:15

sao baeben di ora mu tuwa kunaesesa. Ngub bisao tomb Ngaoron Wesao Ebe Tangar ndam inin kone bor honda habur ini ebe komb bi ora hareklemin kisaol, Ngaorom ini ninao sem kone dund se wi oborob bimi tenaol ora hayem kisao ora.

Ngaorom naon toklo obun and non bi warubur komb bi haen kisao o

¹² Pangeklem. Ini tenaol mendborom ni menjao mondom kho nao mao saklaol, nim hambun sao menjao warer warer nao bi nim hambun sao bao was bib se hae lome. Ngon heneng ora lome o njem hambun sao bao was ngo bu haklesi saom nje bisur bu ebe bao nao mao saklao ora. Aoh, nim di ngo sao hakl khorob sao menjao bi inj saoklaol hambun sao ebe bib se hae ko nen sobakl o, ni menjao mondom men ha u men mba nao bin haklwao ora.*

¹³ Tenaol mendborom di ngub lome. Ne noklme saon anda tombao ora yaol, tombao bor bao-raoklao sao ne noklme sao ora saoklao lomel, ngo lome ub heneng ora lome o Ngaorom ngo kab kobaran kho mao sa tuwaklao ora. Ngub buklaong Ngaorom naon toklo ngo warisao ub naom paes was heb homo pu pu bu hamun ko nao warisao ora. Ngub inj, obum nao Aorao Aondaon sem ora hamun ko warisaol, Aorao Aondao obu di naon aorao ora haen ko nen sabobur obum naon toklo ngo warisao ora.*

¹⁴ Ngub bisaol Aorao Aondao obu pe paesao o, Ngaorom obu wakl mao enjaesao ub obun buri

* 6:12: 1 Kor 10:23 * 6:13: 1 Tes 4:3-5

ngom nao di wakt mao enjaklao ora.*

¹⁵ Pangeklem. Inin toklo armend sisao hayem baeben hambun wakt maomunu Karason toklo bombor o menger ora yao ko nen nao sabeyem be? Wao. Ni di Karason toklo bombor ngon dekel mend non bi haeng, ninao toklo dekel mend ngo ten pamuk biri pu lowao be? Aoh, ngub nao buklwao ora.*

¹⁶ Angal ngon Ngaoron mbuk waebom di ngub ke wiyao. Mbibi tenaol dobaklon toklo bombor non bi ora soklao ke wiyaong, mondom ten pamuk oral kone ubur ten pamuk biri pa sin obu di ten pamuk ngo hesa mbibin toklo bombor non bi ora soklao ko nen nao sabeyem be?*

¹⁷ Heneng ora ngub soklao o mondom di Aorao Aondao hem ko kone wi hakol ora bubur obu hesa mbib haru was harib sin, mbibin kone di ukl bombor non bi ora soklao.*

¹⁸ Ngub soklaol tenaolom hem lome sao bor mbibin kone men pae puklaong, tenaolom paes pu pu bimi ub ora tuwaktwaebe ora. Heneng ora tenaolom khorob tangar tangar hambun sao bimi sao baebenom mbibin kone ndaon bor kho mao sabur mbinin toklo songol dera nan non menjao nao biyao o, tenaolom paes pu pu bimi sao bombor om non, Ngaorom mbinin toklo ebe komb bi haen kisao ub wakt mbinin mbib mu bowes bubur kho mao saroklme ora.

¹⁹⁻²⁰ Ngaorom ini ebe komb bi ora hareklemin kobur obun Wesao Ebe Tangar nda ini bor taol bu njisao ub inin kone bor bao hayaong, inin toklo

* **6:14:** Oro 8:11; 1 Kor 15:20; 2 Kor 4:14 * **6:15:** Oro 12:5; Ebe 5:30 * **6:16:** Mat 19:5 * **6:17:** Njo 17:21-23; Oro 8:9-11

Ngaor Hen Moroklme anda non bi ora yao ko nen nao sabeyem be? Heneng ora ini bor obun sokl aondao bu ora pen kobur sokl her mbaesaol, inin toklo ngo ha bereyem ub inin ora inj yaong, obum inin toklo ebe komb bi hae ngo haen kisao ubi was bao haklwaebe. Ngub bubur lemin Ngaor obun imbi aondao bu ora win ub, inim hambun sao bu haklemi sao baeben obu bor kaoya kaeb se sao on was bu haklwaebe ora.*

7

Paolom tenaol dobaenom buklemi saon angal kisao o

¹ Nim ngubi tomb non angal ngo, inim mbes ni bor bas mend eben kismi sandis on san lubur angal kang mend waeb bi ka. Heneng ora aol nas mondom ten nao taol bi obu aol nas ware pe as ko haklao tomb obun kone bor sisab bi oborob was haklao ora.

² Ngub buklaol o tenaol khorob bimi baeben andubom paes pu pu buklemi tomb Karas tenaol mendbor aol nas ten nao biri baeben di, ten nong aol nao pe buruklemi baeben di, ngubi baebenon kone bor sukl sukl mao ba saokl mao wae saok-laong, mbini Karas aol nas ngubi baebenom di mbinin ten sisao taol bi bi baem sin ebe ora soklao. Mbini Karas nong ngubi baebenom di, mbinin aol pu pu baem sin di ebe ora.

³⁻⁴ Ngub buklemi tomb mbini ten baebenom toklo mbinin ora inj yaol, mbinin toklo mbinin aolin ora yao. Bombor ngub was mbini aol baebenon toklo di mbinin weren ora yaong,

* **6:19-20:** 1 Kor 3:16; 1 Kor 7:23; Pil 1:20; 1 Pit 1:18-19

mbini aol baebenom mbinin werem turi homobur hem lemi ub hul ha bao wa nao bi pangoklwaebe buklemi. Menger bombor ngub was mbini ten baebenom di, mbinin aolim turi homobur hem lemi ub hul ha bao wa nao bi pangoklwaebe ora buklemi ka.

⁵ Ibi tenaol dobakl mondom Ngaor bor kao kalo hakl ko nen sabobur aolom obun were biri nao pe baoklmend oran mend bao haklaol, ibim angal hen mu nao ke haklebi ub di ebe o, ibim baoklmend angal hen mu nao ke ngub haklebi tomb mende aolom angal menjao kab ko ne ma sin, mende aolom inj nao kaebe buklaol ka. Ngub inj, bao wabur ko mend ko mend angal hen mu kao was nao baeb sin, Seranom ibin kone bor tenaol tangar aebenol poboklao mend heb mao homabur, ibin mende mende saokl wib se soklao mend saokl mao waklao ora.

⁶ Pangeklem. Nim ini bor ten taol baem sin ebe ko angal ngo kakl o, inim ngub bibaebe ora kobur inj kakl. Ngub inj, inim hem lemi ub khorob ora menjao nao beklemin ko nen sabobur nim ini bor angal ngo kakl.

⁷ Heneng ora ni ten nao biri ware pe hungum ora hae ub ini hambunom di ngub hakl bemen nim turi homokl beyo o, Ngaorom aol hambun bor kone bombor ub was inj, obum mbini hambunom bu haklemi ub armend sisao was taol bu kalaoklao ndang, Ngaorom ini bor di armend sisao taol bu nju kao nji was buklaol ub bu haklwaebe ora.*

⁸ Nim ini bor angal mende di ngub ora kakl. Ini aol nas ware pele ten taol nao bi baeben di,

* 7:7: Mat 19:12

ini nong aol nao pe baeben di, ini ten weyae aoli heme baeben di, ini ngo baeben hambunom aol baebenom ten keyo, ten baebenom di aol po, ngub nao bi inim hungum armend sisao ha ha buklemi tomb inim oborob sisab bi ni hae ubi ora haklemi.

⁹ Ngub buklemi o inim inin toklom bi lao ub di, inin kone bor heb homoklemi sao di baehaemen be ko buri palobur men mbakl buwarim sin, aolom ten taol bu tenom aol po ngub ebe buklemi ora. Inim ngub buklemi tomb kho nao soklao o, inin kone bor heb was homaem sin ngo saom ini mao kho sa saokl mao waklao ora.*

¹⁰ Mende di ini tenaol dobaen bereyem baeben bor angal ngo koklbur bi ol, nim ini bor angal ngo kakl ub nao mbib nen sabobur ninao angal ora inj, Aorao Aondaom nao kone bor kao njaoraoklao ub ora kakl ngao, ini ten baebenom inin aoli haen tuwaklbir inin anda nao puklwaebe ora.*

¹¹ Ini aol baebenom di inin were tuwa anda pu nao lowaebe ora. Aoh, ten mondom obun aoli haen tuwaklbir anda paokl poklao o wakl obun aolin anda nao pa sin, ten ngom aol mende nao pe obun andal bao buru haebe buklaok. Menger bombor ngub was ini aol baebenom di inin were anda pu ko nao tuwaklwaebe ora.

¹² Pangeklem. Nim ini tenaol aeben ngo baeben bor angal ngo kakl o di Aorao Aondaon angal inj, nim ora kakl ka. Karas aol mend obun were Karas ten inj buruklao o obum obun mbib ninao aoli tuwakl anda poklwao saol nao ke sub birinbur, aolom nje Ngaoron angal hem nao ke kho ora

* **7:9:** 1 Tim 5:14 * **7:10:** Mat 5:32; Mat 19:9

berel ngao njen anda paokl pu nao kaebe buklaol ora.

¹³ Menger bombor ngub was Karas ten mend buruklao o, obun aoli Ngaorol hul ha nao hae haklao mondom ten nje ni makl bil ngao njen anda paokl pu nao kenbur, ten ngom obun aoli ngo tuwakl paokl nao pebe buklaol.

¹⁴ Heneng ora mbibi kobaran ora inj Karas tenaol haklebi o, aol Ngaorol hul ha nao hae ngo haklao nda obu obun were Karas ten ngo hesa maomunu oborob was haklebi tomb, Karas ten ngom obun aoli ngo ebe komb bi non bi men mao aolaklao. Mende di Karas aol haklao ngo obun were Ngaorol hul ha nao hae ngo buruklao nda di mbibi dobakl maomunu oborob was haklebi tomb, Karas aol ngom obun were Ngaorol hul ha nao hae ngo di ebe komb bi men mao aolaklao ora. Ngub inj, tenaol ngo kabon mende mende Ngaorol hul ha nao hae sa sin mbibin nongnason kone bor di kho dol hae was soklao o, mbibi dobaklon is mende Karas haklao o membela, mbibin nongnas baeben di Ngaoron sem komb bi ora haklemi ora.

¹⁵ Aoh, mbibi tenaol Ngaorol hul ha hae hesa hul ha nao hae kab dobakl ngo buruklebi on, is mende Ngaorol hul ha nao hae haklao om is mende Ngaorol hul ha haklao o makl homobur nim obu tuwaklwao ko nen soba sin, mende Karas sem haklao om nim nje makl homakl laol di mend inj tuwaklaong, Ngaorol hul ha nao hae haklao om Karason sem haklao ngo tuwarob sin di ebe was ka. Mbibi ngo kab dobaklon is mende Karason sem inj haklao om mende Karason sem o tuwarob sin, mbibi Ngaorol hul ha hae hesa

hul ha nao hae ngo kab mbibin toklo is bombor non bi nao soklaong, obum ni tuwaraokl ngao asub bun ko pakl nao homaebe buklao. Ngub inj, Ngaorom nao naon kone bor turi hom ha was ha sisab bi ora hamun ko mao ha peb bisaong, inim inin kone bor turi homo sisab bin was hareklemine ub inim ngub ebe tuwa tuwa bukleme ora.*

¹⁶ Pangal. Nje Karas ten buruklesi om njen aoli Ngaorol hul ha nao hae haklao o bu mubur wakl Karas aol haen lesi be? Aoh, njem ngon te oborob nao hende ora hael. Bombor ngub was ini Karas aol baebenom di njen were o Ngaorol hul ha nao hae harob sin njem obu bu mubur wakl Karas ten birin lesi be? Aoh, njem ngon te di oborob nao hende ora hael.*

Ngaorom ini obun sem mao hasao tomb hasmi sisao bao haklwaebe

¹⁷ Inim ngub nen saboklwaebe. Ngaorom ini wen kor bu ubuklub kobur obun sem mao hasao ora tomb Aorao Aondao obum obun buri ini hambun bor armend sisao taol bu njubur, nje ngubi ngubi haklesi ko nen sabisao ub ora. Ngub bisaong ngo nen sabisao ub bao wabur, njem wakl ni tangar ubi mend haklwao ko nen sabo mendem haklemi ub han ko pangobur hem ko es nao bi, Ngaorom nje wen kor bu ib kisao tomb njen hasi sisao bao ha ha bibi ora. Pangeklem. Nim ini bor angal ngo kakl ub nim tenaol Ngaoron sem su hambun bor paoleyem baeben bor di bombor ngub was kao kalaklo ub kakl ka.

* 7:15: Oro 14:19 * 7:16: 1 Pit 3:1

¹⁸ Ngub biyung Ngaorom ini pibnao obun sem mao hasao tomb ini ngo haklon is mend Nju semom bimi nda ub, njen songol pe ha soweb bi hae ora haninbur Ngaorom nje kor bu obun sem hakl ib kisao be? Ngon ebe ka. Njem njen songol ngo soweb bi ha pe hae ngo harili ub wakt makl homobur, njen songol o wakt obo kimb bin koklbur nim menjao menjao bi hondoklwao ko nen nao sabe, nje ngo harili ubi was bao haebe ora. Menger bombor ngub was nje aol mend di songol pe ha soweb nao bi hae hasi o Ngaorom obun sem hakl ib ko kor bisao be? Ngon ebe ka. Njem njen songol pe ha soweb nao bi hae, njen harili ub was bao haebe ora.

¹⁹ Heneng ora ini aol mendbor songol pe ha soweb bi hae haklemi ub di, mendbor songol pe ha soweb nao bi hae haklemi ub di, ngo saom ini menjao bisur nao buklaol, ngo sao hobao sao ora inj yao ka. Ngub inj, Ngaorom nao bor hambun sao bibaebe keyao sao bombor o ora hobao sao yaong, nao bor Ngaorom ngo bibaebe keyao sao baeben hul nao hae oborob ora men hakol bu, bu haklwaebe ora.*

²⁰ Inim ngub nen sabobur lemin Ngaorom ini pibnao ora kor bu ubuklub kobur obun sem mao hasao tomb inim ebe mendel hasmi tomb mao hasao sin di, khol hasmi o ubuklub ko mao hasao sin di, inin kone bor wakt taol taol nao bi ngo hasmi sisao bao haklwaebe ora.

²¹ Mende di nje aol menden sokl nao muklbur kalabus kongon non bi baraoklao aol haninbur Ngaorom nje obun sem hanin ub ib ko kor bu

* **7:19:** Oro 2:25; Kal 5:6; Kal 6:15

mao hasao be? Ngon ebe. Njem njen kone bor taol taol bu menjao nen nao sabe, nje ngo hasi ub bao haebe ora. Ngub inj, nje sokl nao muklbur kalabus kongon non bi bu haklesi o, njen aol aondao ngo obun sokl nao njin ko kongon bao haklesim kobur, nje ebe anda pu laol pae sin njem turi aondao ora homaokl pobur, njen kongon tangar mend bu hari sin ebe ora soklao.

²² Heneng ora ini aol mendbor aol menden sokl nao muklbur kalabus kongon non bi bu hasmi tomb, Aorao Aondaom ini obun sem hakl ubuklub ko mao hasao baeben Seranom di ini nao maomb bowen ko Aorao Aondaom ini bu misaong, inin kone ndaon bor nao ware pe as ko ora hayom ko nen saboklwaebe. Bombor ngub was ini aol mendbor aol menden kalabus kongon non bi nao bi ini ware pe as ko haroklme baeben di, inim nao ebe ware pe ngubi ora hayom ko nen sabo ebekone nao pe, nao Karason kalabus kongon bimao aol non bi hayom ko nen sabo haklwaebe buklemi.*

²³ Pangeklem. Ngaorom nje obun sokl aondao oram sokl her mbaesaong, sun tenaolom hem ko kone woroklme sao baebenom njen kone bor nao men mbaen, ware pe as ko haebe ora.

²⁴ Nao haeme mbaoli hakl o ngub bisaong, Ngaorom ini kor bu obun sem hakl ubuklub kisao tomb kongon ebe mendel hasi tomb kisao sin di, kho mendel haninbur kisao sin di, inim makl homo nao tuwae inim Ngaor haru was habur, inin kongon ngo bimi sisao bao bu haklwaebe ora.

* 7:22: Ebe 6:6; Pilm 16; 1 Pit 2:16

Ten nong aol nao pe baebenon angal ngo wiyao
o

²⁵ Nim ini nong aol nao pe baebenon angal mend ko san luklwao o angal ngo Aorao Aondaom angal ngo kaebe ko nao kao njaoraokl o, ni Aorao Aondao obum hond aondao ora homobur obum ora ni mao hasaol, nim nao kone bor nen sabobur angal mendbor ini kao njuklwao tomb di, inim nim heneng kene ko nen sab hakol buklemi ora.*

²⁶ Nim nao kone bor ngub nen sobakl ka. Naom ngubi tomb ke mundub mundub bi andub ora hendeyom ngao, ini hambunom ngubi tomb ngo hayem ub sisao bao ha ha baem sin ebe ora soklao ko pangakl.

²⁷ Ngub nen sabobur ini aol mendbor ngubi tomb ten biri hayem be? Ngon njem obu makl homo tuwa anda pu nao kaebe ora. Aoh, nje ten nao taol bi aol nas ware pele hael be? Ngo di ebe. Njem ten taol buklwao ko nen sabo es nao bibi ora.

²⁸ Nim ngo kakl o nje aol mondom ten taol buklesi tomb khorob bi non bi inj soklao ora. Nje nong mondom aol pae sin di khorob bi non bi inj soklao o, mbini mendbor tenaol dobaen bereyem baebenom sul bao hayem aeben anga tomb ke mundub mundub bi hondo was hayem ol, ini nongnas ware pele hayem baebenom sul ke ngo ko mend nao hendeklemin ko, inim aol po ten taol bu ngub nao baem sin ebe ora soklao kobur nim inin kone mao kombarukl ka.*

²⁹ Nao haeme mbaoli hakl o nim ini bor angal ngo kakl o, Ngaorom hambun sao bu kowes

* 7:25: 1 Tim 1:12-13 * 7:28: Luk 21:33

buklao bao o ngubi tomb teb sam sam be ol, inim ngub ora beklemin ko nen sabobur kakl. Ini aol mendbor ten biri haroklme baebenom ini ten nao biri aol nas ware pele men koro haklwaebe ora.*

³⁰ Ini tenaol mendbor inin kone bor kend bin burubur hem ko de ko haroklme baebenom di, hem ko de ngo lome ub nao ke non bubur inim turi homo hebe ha was hae non bu haklwaebe ora. Ini mendbor turi was homo inin kone bor werek bin was haroklme baebenom di, inim ngub buklemi saom ini ebekone nao mao paen ub inim turi homo werek nao bi non bu ora haklwaebe. Ini mendbor mone andub sao u habur osisao dob bu maru u haroklme baebenom di, menjao nao wi men koro haklwaebe ora.

³¹ Pangeklem. Naon su ngo ngubi tomb bao wiyaol hayom o mabor penar bu ora kho so bowes bu ora bum haklaong, ini tenaol mendbor su ngo bor waoraoklao saom kongon bimi baebenom ngo sao baeben bor hem ko kone nao wi non bu haklwaebe ora.*

³² Heneng ora nim ini hambun bor ngo kakl ub inin kone bor taol taol mao babur menjao mendbor mend mi pu was nao bin ko kakl alem. Ngub nen sobakl ol aol nas mendbor ten nao taol bi ware pele baebenon kone bor, nim nao Aorao Aondaom ora turi hemen ko, nim obum hem ko nen sabeyao ub was hem ko men hakol buklwao ko pangoklme ora.

³³ Ngub bimi o aol mendbor ten biri baebenom mbinin werem turi homoklao ub obum hambun sao sul woroklme sao bor mend hem ko nen

* 7:29: Oro 13:11 * 7:31: 1 Njo 2:17

sabokl pib, Aorao Aondao bor mend hem ko nen sabokl pib buklaol

³⁴ obun kone bor taol taol bubur en aeben kao pae haklao ora. Menger bombor ngub was mubur ini nong baebenom di, ten nong mendbor aoli nao biri buru hae sao bereyem baeben di, Aorao Aondaom inin kone hesa toklo kab bor komb bi mao haen ko, iim Aorao Aondao obum hem ko turi hemeyao ub bombor o was hem ko bu haroklme. Inim ngub bimi o mbini ten aoli biri baebenom mbinin aolim turi hemen ko, sul woroklme sao hambun saon di hem kobur sao boroklme.

³⁵ Pangeklem. Nim ini bor angal ngo kakl baeben inim nao bibaebe ora ko inin kone bor kend mao ba inj kakl o, nim ini bisur ora bubur kakl ka. Ngub ora kakl ol ini bor ngo kakl sao baebenon mend sao mondom inin kone bor taol taol mao babur nao men pae pen inim oborob kone dund se was u habur, inin Aorao Aondao obu ora hem ko obun kongon bombor ora was bu hareklem in ko ora kakl.

³⁶ Angal mend di aol nas mondom obun ten mend taol bukl ko nen sabobur obum sokl kal haklao o, wakt aol nas ngo obun kone menjao oboklao tomb nim nong ngo taol nao buklwao ora ko nen saboklao kanda, mabor obun kone bor ten nong ngo heb homoklao ub aondao bu ora heb homam homam bib soklaol obun kone ngo ora men mbakl buwarob sin, obum ten ngo taol buklaol tomb khorob sao menjao inj buklaol obum ebe taol buklaol ora.

³⁷ Ngub inj, aol ngo kakl ubi is mendem di obu bor mondom njem ngub bi ngub bi ken inj o, obum obun mbib ora nen sabobur nao ten sokl

kal hae ngo taol buklwao ora ko nen saboklao o waki nim obu taol nao bi, obu di nong ngub bao birin ni di aol nas ware pele ngub was bao haklwao ora kobur, obum obun kone bor nong ngo heb homoklao ub ora tuwabur men mba ora harob sin, obum ten ngo taol nao buklao ub ebe ora soklaong oborob ora buklao.

³⁸ Ngub buklao o aol nas is mondom obun ten nong sokl kal hae ngo buruklao o taol nao bi bao wa nao bibur obum taol buklao ub di khorob inj oborob was buklao o, nas is bombor ora mondom di obun kone ora u hiril peyobur nim nao ten sokl kal hae ngo taol nao bi bao waklwao ora kobur, ten ngo taol nao bi bao waklao tomb nas ngo obum oborob ora ngo buklao saom nas is mende pibnao oborob buklao nda di men mbaklao ora.

³⁹ Angal mend di ten mend buruklao o obun aoli nao heme bao haklaol, mbibi dobaki bao buruklebi tomb mbibin toklo bombor non bi kimb bu pele ora yaol, ten ngom obun aoli tuwaki nao peb se ora yao. Ngub yao o obun aoli ngo homa sin, ten ngo obun aoli kab kimb bin baoraoklao nda ub nao bi waki dikla kobae non bi ora buruklaong, ten ngo obum aol is mende poklwao ko panga sin, obum aol Aorao Aondaon sem haklao mend ebe poklao ora.*

⁴⁰ Aoh, ten ngo obum ngub aol pa sin ebe o, Ngaoron Wesaom di nao kone bor haenbur kiki ko pangaki ngao, nim nao kone bor non obu aol nao pe ten weyae ware pele bao buru harob sin, obun kone bor obum Aorao Aondao was nen sab hakol bubur, obun kone ora bor turi was homo

* **7:39:** Oro 7:2-3

sisab bin ora buruklao ko pangakl ka.

8

Tangar sao bor kaoya kobur ne noklme on kisao

O

¹ Nim ngubi tomb angal mend di, mbini mendborom mbinin kaoya lome sao tangar tangar sao bor kaoya ko ne kalobur no haroklme on kon ub pangoklwaebe ka. Ini tenaol mendborom ngub nen saboklme. Naom hambun sao ora hendeyom ol nao menjao mondom kho di nao mao saklaol, nim hambun sao warer warer nao bi ebe bao was bu haklwao kobur bili ub di ebe ora o, kone ngub woroklme ubim tenaol ebekone mao paraoklao ora. Ngub biyao o mondom tenaol mende hond homo kone ubur mbinim oborob was bin ko ki hono ebe on muwala sin, obum ngo buklao saom tenaol menden kone bor di hul ha saor peyo ora haen lao.*

² Ngub buklao tenaol mondom di nim hambun sao menjao nen sabokl buwa nao bi oborob hondobur was biyu ko panga sin, obun kone bor ngo sao baehaemen ora ubukleng, obun kone ngubi ora men mbabur Ngaorom nen sabeyao ub nen sobaebe buklao.*

³ Ngub inj, tenaol mondom Ngaorol ora turi homo kone u harob sin, Ngaorom obu di ninao sem ora hae ko ora hendeyao.

⁴ Nim ngub nen sabobur mbini mendborom tangar sao bor kaoya kobur ne kaloklemi on, naom bao noklmao be? nao noklmaob ko ini bor ngon kang mend kon ub pangoklwaebe. Mbini

* 8:1: Bis 15:29 * 8:2: Kal 6:3

tangar tangar sao bor kaoya lome tenaol ngo baebenom naon kaoya lome sao ngo naon ngaor ora yao kobur kaoya ko haroklme o, nao Ngaoron semom ora nen sabeyom tomb non, kaoya kaeb se ngaor mende mend nao hae naon Ab Ngaor obu bombor o ora hayao ko ora hendeyom. Ngub hendeyom ol mbinim ngo kaoya lome ub naon ngaor kobur, baehaemen nao hobao sao hakl bor kaoya lome ka.*

⁵ Heneng ora su ngol di yu heben bor di mbinim tangar tangar sao bor kaoya ko habur, naon ngaor ora yaol naon ngo sao haklom nao ebe maeb haklao ora kobur lomen, mbinim tangar tangar ngo sao hakl bor imbi mundub mundub karu u pobur kaoya ko ha puklmi ora.

⁶ Ngub bimi o nao Ngaoron semom ora hendeyom ub naom kaoya ko haeb se naon Ab Ngaor obu bombor o ora hae ko ora hendeyom. Heneng ora obu bombor o naon Ab Ngaor ora habur, obum mbes hambun sao warisao tomb nao tenaol di obun sem ora habur, nao hambunom obu bombor o bor was kaoya ko hamun ko warisao ora. Mend di aorao aondao mende nao hae naon Aorao Aondao Njises Karas obu bombor ora hayaol, naon Ab Ngaorom Karas ngo obum ngub bin ko nen sabisao ub Karasom was hambun sao warubur kisaon, obum nao hambun di haeben mao saklbur obun sem ora hamun kisao ora.*

⁷ Ngub bisao o nao Ngaoron sem mendbor andubom di nim ngo kakl sao oborob nen nao

* **8:4:** 1 Kor 10:19; Kal 4:8 * **8:6:** Njo 1:3; 1 Kor 12:5-6; Ebe 4:5-6

sabeyem ka. Heneng ora mbini oborob nen nao saboklme ngo baebenom, mbinim mbes tangar tangar sao bor ne kalo hasmi ub ngubi tomb di naom ngo sao heneng hayao sao bor ne kalo has-mao ko nen saboklme ora. Ngub bimil mbinim ngo nen sab hakol bimi saom mbinin kone bor kend mao ba taol taol mao babur, nim ne ngubi mend noklwao tomb ne ngom ni kho mao saklao ko nen saboklme ora.

⁸ Heneng ora Ngaorom ngo sao noklwaebe nao noklwaebe ko di obum menjao nen nao sabeyaol, naom ne ngo noklmao saom nao ebe bao mao sa nao buklaol, naom Ngaor hayaol bao nao poklmao ora. Mend di naom ne ngo nao ne warer bukmao tomb di ngo saom nao kho nao mao saklao ora.*

⁹ Ngub buklaol o ini mendborom ni hambun sao pange ora habur, ngo sao kho ngo sao ebe ko bao was taol bib se hael, nim ne ngo sao hakl menjao warer warer nao bi bao was naklo kobur no haklesi. Ngub buklesi o njen hekem kinj kao mba peb bu bao was nae sin, njem ngub buklesi saom njen Karas sango mendbor mbini oborob ora hul ha saor peyo nao hae, kone taol taol bu sao haroklme baebenon kone bor taol taol mao baklesil, mbini saokl mao waklesi hendaebe ora.*

¹⁰ Mende di ini ngo haklon mondom, Wao. Nim hambun sao bao was taol bu kobaeb se hae ol nim ne hambun sao warer warer nao bib se hae kobur, mbinin tangar tangar sao bor kaoya ko ne kalo buruklemi anda ngo hakl bor di bao was po no berae sin, wakl ini ngo haklon mendbor

* 8:8: Oro 14:17

* 8:9: Oro 14:13-15; Kal 5:13

mbinin kone bor oborob ora hul ha saor peyo nao hae, nim ngub ba sin ebe be? kho soklaob ko taol taol was bu boroklme baebenom, njem ngo buklesi nda ub hondoklao tomb obun kone bor taol taol mao baklesi ora. Ngub buklesil mbinin kone bor kend bu mba haenbur o, mbinim di njem ngo buklesi ub bao bi hondon kobur ngub buklemi tomb njem mbini saokl mao waklesing, njem ngub buklwao ko nen nao sobal be?

¹¹ Pangeklem. Karasom tenaol kone taol taol bu saokl wib se ngubi baeben ora bu muklbur himisao o, njen kone bor nim hambun sao kho ebe ko bao was taol bu kobaeb se hae ol, nim ne menjao menjao ngubi hakl di warer warer nao bi bao was naeb se hae kobur, bao was no haklesi saom njen Karas tenaol mende oborob hul ha saor peyo nao haklemi baeben saokl mao wa ke hondo haeben saen lesi hendaebe ora.*

¹² Heneng ora njem ngub bu habur, Karas tenaol ngubi baebenon kone bor taol taol mao ba saokl mao waklesi tomb njem tenaol ngo baeben bor khorob bi ko buklesi o, Karas bor ora khorob buklesi.

¹³ Ngub ora soklaol nim mudi dend bi ngo hekem kinj kao peb bu mu munuklwao saom nao Karas haeme mende saokl mao waeb so ba sin, nim mudi dend bi ngo ko mende nao ne, ora tuwaklwao ka.*

9

*Mondom nao angal bib hobao sao kam akol
bimao aol maki nao homaeb se hayom o*

* **8:11:** Oro 14:15; Oro 14:20 * **8:13:** Oro 14:21

¹ Pangeklem. Inim nim hambun sao nao konem buklaol ub bukl buwaeb se hae ko pangeyem be? Inim ni Ngaoron angal bib hobao sao kam akol biyao aol inj hae ko nen sabeyem be? Nim naon Aorao Aondao Njises ora hondowe sanda ub nao hendisao ko nen sabeyem be? Ini ngo baeben di nim Aorao Aondaon kongon buri palo bundis on il sisao hayom ko nen nao sabeyem be?*

² Heneng ora ni Aorao Aondaon angal bib hobao sao kam akol biyao aol ora habur, ini bor di angal bib ngo kao njuwaol obum ini obun sem ora hareklemis kisndis. Ngub bisndis o mbini tenaol tangar mendborom ni nao hende harim sin di ebe o, inim non ni es buwao nao bib se panaem ora hendeyem ol, ini ngo haklon mondom ni aol asub bi mend haeb ko nen sabokl buwa nao buklaol ora.*

³ Aoh, mbini tenaol mendbor ni bor te mao bember bember bubur, obum ngo sao ngo sao oborob inj beyao ko, ninao mangal buklemi baeben bor angal ngub ko san lun ka.

⁴ Nim ninao kongonol was kone wi hakol bu buri palobur biyu o, tenaol mendborom ib no ne no oborob ora dam bu boroklmeng, inim ni non ne di ib di nao naoklao sao mend hayao ko nen sabeyem be?

⁵ Heneng ora aol Ngaoron angal bib ebe ngo kam akol bimao aol baebenon mendborom di, Aorao Aondaon haeme mendborom di, Pitam di mbini ngo baebenom mbinin ten biri habur haru akol bimi ub ni non ngub nao bib se hae ko

* **9:1:** Bis 22:17-18; Bis 26:16; 1 Kor 15:8 * **9:2:** 2 Kor 3:2-3

pangeyem be?

⁶ Inim asub ora nen sabeyem? Ngaoron angal bib hobao sao kam akol bimi aol aeben baebenom was angal bib ebe ngo kam akol bu haen ub, Banabas yao kabom bomboron angal bib ebe ngo kam akol bibao nda ub nao bi tuwabur, ne no ib no ngo sao bu habur, yaom kongon tangar sao bu haklaob ko nen sabeyem be?

⁷ Aol mendbor ami kongon bu haeme baebenom, mbinim ami kongon buri ora o bu haeme tomb mbini ami maomb bo haraoklao om ne taol bu kalaoklao ub inj, waki mbinin mbib ne noklemi on es buki po haroklime be? Tenaol em buri palo boklime baebenom em ngol ne and seyao o, tenaol tangar aebenol haklemi haki bor nokli ubuklub kobur mbinin mbib nao noklime be? Aol mendbor some kawao kalo haeme baebenom, mbinin some kawao ngon aondu ibao o humu ubur noklime nda ub nao noklbur baehaemen kalo haroklime be? Ngub inj ka. Mbini ngo baeben hambunom kongon buri ngo beme on il talo noklbur was bimi ora.

⁸ Pangeklem. Nim nao tenaolom bimao nda ub menger mubur inim oborob ora nen sabeklemin ko kao njuruki ol, nim was inj angal mar ngub kao njuruku ka. Ngub inj, Ngaorom Moses bor di angal mar ngub kao kisaol waeb bu wisao ub

⁹ man ngo wiyaol inim ngub hendeme.
Njen some kawaom nje bisur bubur
Njen em wir il hala dab baraklam akol bu
Kongon buri ora buklaob tomb
Njen some kawao ngo obum dem homobur
Wir il ngon kang mend noklbur buklaob ub
Nao nen obun ne komb pae bor

Manga mba nao tanga mbaebe
ke wiyaong, Ngaorom some kawao heneng hond
hemeyao be? nao ora hond hemeyao ko nen
sabeyem?*

¹⁰ Heneng ora mondom dem homo tubur obum
em kongon buri ora ba sin, obum ne mabor
and soklao o ora turi homo noklbur bukla o ora.
Mende di obun em ngo bor ne ngo boweyao o
naeb seyao tomb obum talo noklbur ora boklao.
Menger bombor ngub was mubur Ngaorom nao
tenaol ora hond homo bisur bukbur kisao ko
Mosesom man ngo waeb bu wisao ora.*

¹¹ Ngub wiyaong inim asub was nen sabeyem?
Nao angal bib hobao sao kam akol bima o aol
baebenom inin kone bor angal hobao sao ngo
oram oborob ora em we sao bowen kisumndis
o, inim nao makl homo inin ne osisao nao bor
njuklemi ub di hem aondao ora kobur, nao ngo
baeben bor ora ne naebe sao heneng o di nao
kaloklmao ko nen sabeyem be?*

¹² Mbini man ko haroklme aol aeben o baebenom
ini bor ne osisao hakl di mend taol bu njib ko
nen saboklemi tomb inim mbini ngo hakl bor
osisao heneng ora bisur bu taol bu kalo harim
sin, ni daol nao mendbor non inim bisur bib
se ora, naom non mbini aeben ngo inim bisur
buklemi hakl di men mba ora naon kone bor
dam nao bin birib se ora hayom ngao, inim nao
bisur bu ne di njib nao se hayom ko nen sabeyem
be? Heneng ora inim nao osisao bisur bu njib
se ora hayom ol, naom ini bor ngub bibaebe ko
man man nao lomao nda ka. Aoh naom ini bor

* **9:9:** 1 Tim 5:18 * **9:10:** 2 Tim 2:6 * **9:11:** Oro 15:27

ngub lomao tomb Karason Angal Bib Hobao Sao ngo menjao mondom lao hokl pelen laol, inin kone bor oborob ora honda waoraoklao nda ub nao wi soklao ko, naom menjao menjao kang mend nao wiyaol naon kone bor hem ko kho sen haemao tomb di, naom ke mundub mundub bi ngub hondobur o nao hende non bu ora hayom.*

¹³ Pangeklem. Aol mendbor Ngaor Hen Moroklme Anda on kongon bimi baebenom ne di and ngon wiyao o was nobur kongon bimi. Mende di aol mendbor and ngon andaon bor Ngaor bor kalo mabaorao haoroklme baebenom, some sib ngo mabaorao haoreme on mendbor mbinin mbib noklme ko nen nao sabe haroklme be?

¹⁴ Heneng ora mbinim mendbor ngub noklme bombor ngub menger, Aorao Aondaom di obun angal bib ebe kao kalo haroklme aol baeben bor mbini angal bib ebe ngo kam akal bimil pango haroklme tenaol o baebenom, bisur bu osisao kang mend taol bu kalen ko nen sabeyao ora. Ngub nen sabeyaong mbini oborob ora haklemi ub nen sabobur, mbini bor angal hobao sao ora kao kalo haroklme on sokl kale non bu, mbini bor di bisur bibaebe buklemi.*

¹⁵ Pangeklem. Nim angal ngo kakl ub tenaol mendborom tenaol tangar mende bor bisur bu osisao taol bu kalemel mu hayem ub, ni di ini bor bisur bib ko mib se hae o nim ngo sao ko mend nao muwao ora. Aoh, ngubi tomb di inim ni bor ngo sao hakl nju hareklemin ko mu haklbur

* **9:12:** Bis 20:34-35; 1 Kor 13:7; 2 Kor 11:9 * **9:14:** Mat 10:10; Luk 10:7; Kal 6:6

inj bas ngo eben kakl ka. Nim tenaol hambun bor pone ora angal bib hobao sao ngo kao kalam akol bu haruklu nda ub was bu haklwao tomb, nim oborob ngo bu haruklu saom nao kone bor sisab mao ba turi aondao ora mao homaraoklao ko nim haongaoklu angal sao ngo bu haruklu nda o, waki tenaol mondom ni bor kang menjao bisur bu njuklao tomb, obum sokl non bi ngo merekle o kakla ko harekle ko nen saboklemil ninao kone bor kho mao sae saoklaong, nao kone bor sisab bi ngo hae ora tomb ni homa sin ebe ora soklao alem.*

¹⁶ Pangeklem. Ngaorom nao kone bor habur nim tenaol hambun bor obun Angal Bib Hobao Sao ora ngo kao kalo han ko mao dund dund bi hayaol, nim ngub nao bi tuwabur tangar tangar sao ba sin nao kone bor kho aondao ora sen haklwao ka. Ngub soklaong nim Ngaoron Angal Bib Hobao Sao ora ngo tenaol hambunom pangen kao kalo haruklu ko, nim haongaoklu angal sao ngo biyu nda ub asub ko buklwao?

¹⁷ Ngub inj, nim ninao mbib kone kimb bubur nim kongon ngo bun saol ko bu hakl beyon, nim sokl muklwao on di kang mend nen sabokl beyo o, Ngaorom ora nao kone bor ngo sao ngo sao bibi ko kao njeyao sao was bu haruklul, nim obum ngo lao ub nao bi hul ha bao wa, sokl di mu ngo hakl ub dim bun saol ko nen nao saboklwao ora.*

¹⁸ Ngub biyung nim ninao sokl asao was muklwao? Pangeklem. Nim Angal Bib Hobao Sao ngo tenaol hambunom pangen kao kalo haruklu on sokl non bi, tenaolom ni osisao di ebe bisur

* 9:15: Bis 18:3 * 9:17: 1 Kor 4:1

bu njin mib se hae o, nim angal pibnao ngo waeb buwe ub nim sul sokl menjao nao muklbur Ngaoron Angal Bib Hobao Sao ngo tenaol hambunom pangen kao kalam akol biyu nda ub buklwao tomb, nim ngub buklwao saom nao kone bor sisab mao ba turi aondao ora mao homaraoklaol ninao sokl ngo ora yao.

Paol obu tenaol hambunon kongon biyao aol non bi hae

¹⁹ Heneng ora ni aol mondom man man ko kowan ken nao hae ni ware pele as ko habur ninao konem beyao ub was bu haruklu o, tenaol hambun bu muklaol nim il ngo soklao o taloklbur nim tenaol hambun bisur bu habur mbinin kowan lao aol men koro haruklu ora.

²⁰ Nim Nju sem bor angal bib hobao sao kao kalo bisur bu haruklu tomb di, nim mbini ngo baeben hem ko bu muklbur, nim mbini Nju sem ngo baeben daol maomunu habur sub mbini li bakla pa sao ham ham bu haruklu ora. Ngub biyu o nim mbini Nju sem mendborom nen saboklme nda ub ni di Mosesom man ko hasao om maomb bowen inj haruklu ka. Ngub inj, nim mbini mendbor Mosesom man ko hasao om maomb bowen man ngo was hem ko men hakol bu haroklme baeben bor angal bib hobao sao ngo kao kalo haruklu tomb di, nim mbini hem aondao ora ko bu muklbur sub nao sem ko mbini li bakla pa sao was haruklu ora.

²¹ Mende di nim mbini tenaol mendbor Moseson man nao pange haroklme baeben di hond homo bu mukl ko nen sabobur, nim mbini daol haru haemao tomb mbinim henden ni di man ngom nao maomb bowen sao haruklu ora.

Aoh, ngub bu haruklu o nim Ngaoron man ngo wiyao ub makl homo hul ha tuwabur inj biyu. Ngub inj, ni Karasom bibaebe keyao saom ora maomb bowen sao haruklul kakl ka.*

²² Nim mbini tenaol mendbor mbinin kone bor taol taol bu pakl homobur, mbinin man di kang mend kon ba munu haroklme baeben di hem ko bu muklbur, mbini ngo baeben bor di mbini li bakla bakla bu haruklu ora. Ngub bubur kakl on nim mbini tenaol kone tangar tangar ub turi homo bu haroklme ngo kakl baeben hambunon mendbor mend bisur bu, bu mi was buklbur, nim mbini hasmi sisao powao tomb nim di mbinim armend sisao turi homo bimi ub bu hae non bubur, nim sub mbinin sem men koro ha was biyu ora.*

²³ Heneng ora nim ngo bu haruklu kakl on Ngaorom ni bor turi homo werek di taol bu njin ko, nim Ngaoron Angal Bib Hobao Sao nda hem aondao ora kobur hambun sao ngo baeben turi homobur was bu haruklu ora.

Sokl hobao sao o muklbur akl pu pu bu haemin ora

²⁴ Pangeklem. Inim di ora hendeyem ub nas mendborom sokl ebe ora muklbur ya to kollm-bakl mbini hambun ora akl was pu pu bimi o, nas is bombor ora mend buri palaoklbir obu mbakla peyaom ora sokl maoraoklao. Menger bombor ngub mubur, inim Ngaorom sokl ebe ora taol bu njuklao o muklbur nim ora muklwao ko nen sab

* 9:21: Bis 21:20-26; Kal 2:3 * 9:22: Oro 11:14; 2 Kor 11:29

sab bu, Ngaoron ya to o kollmbakl akl was po hawlwaebe ora.*

²⁵ Heneng ora mbini nas ngo ya to kollmbakl-bur akl was pu pu haem baebenom, sokl moroklme bao hobao sao ora o pindib paklao tomb mbinim bao ora kollmba koba muklbur, haebeb ora bin di hor hambunon pakla nao se, mbinim hambun sao mbinin kone bor ebeyao sao baeben ora men mbaklbir buri palo akl pobo menger hend ha was haroklme. Ngub bimi o mbini ngo baebenom akl pobo menger hawl handam handam bu ngo bu haroklme kakl on, mbinim hobao sao wi aeben saraoklao sao mend muklbur inj bimi o, naom non wi aeben saraoklao sokl hobao sao ora o muklbur akl pib pib bu hayom ka.*

²⁶ Ngub bu hayom ol nim ngub akl was po hawlwaol tomb ninao paoraol kab nan hend an aeben bubur pu an aeben nao sae, nim oborob kone kimb bubur dund so ora pu aeben ora soklwao. Nim ngub ora buklwaol mendborom neb mbulubur kim menden wil dungi li li bimi nda ub menger, nim aol mend kab li li buklbao tomb di nim obu baondib li peb nao bi, li hawlbur ora luklwao ka.

²⁷ Heneng ora nim tenaol hambun bor Ngaoron angal bib hobao sao kao kalo, inim ngo sao ngo sao bu hawlwaebe ko oborob ora kao kalo habur nim ninao mbib oborob nao maeb hae saokl wi soklao ko, nim ninao mbib nao toklo bor buri palo saond bu kalam kalam bu maeb haruklu ora.*

* **9:24:** Pil 3:14; 2 Tim 4:7-8 * **9:25:** 2 Tim 2:4-5; Nje 1:12; 1 Pit 5:4 * **9:27:** Oro 8:13; Oro 13:14

10

Saokl uklesi hondo haebe

¹ Nao haeme mbaoli hakl o, mbes Mosesom nao Nju semon ab sumb wil baeben hambun su tenaol nao biri bor kemi pisao tomb mulaol kombaebe pae non bi haklbi mondom, mbini obo u tingi mba was bu hasesa ndis hesa ib kunjam mbini pibi haen ko kebe kobabur hend ha wi wi bisbil, mbini Isib semom is mend di nao li mbini hambun ora ib mende nan su heneng ib mu mao panaesaol ngol aongao hakl hakl pismisa ndis ub kab, inim aokl nao hemen hae ora nen sab hakol bu haklwaebe.

² Mulaol haklbi ngo hesa ib kunja ngo kebe kobaesao o kabom, mbini Nju sem ngo baeben hambun ora Moseson sem mao habur mbabtas sao bisbil, mbini hambun Moseson mbabtas bi tenaol non bi hasmisa.

³ Mbini ngo baebenom ngubi habur kismis, su tenaol nao biri bor akol bu hasmi tomb palawe komb bi ebe ora mend yu heben hakl obo hase sandis di mbini hambunom no hasmisa.

⁴ Mend di han hubib komb bi oram mbini ngo baeben pismi bor haru akol bu taol mi po hasaol, han komb bi ngo bor ib ebe komb bi ora ibisao o di mbini hambunom ora no hasmi o, han hubib komb bi ngo Karas ora sisao ka.

⁵ Ngub bisao o mbini ngo baeben hambunom ngub bu hasmi tomb di mbini ngo baebenon andub mendborom khorob was bismil Ngaorom mbini makl homobur ke henden kisaol, mbini ke

aondao ora hindismil su tenaol nao biri ngo bor mbinin maol haraoklao su men korisesa.*

⁶ Heneng ora mbini ngo baebenom tenaolom songolom turi homo khorob bimi sao was heb hom hakol bu hasmi ub, naom ngub nao baomun ko Ngaorom menger ngo naom haondaomun muwalobur, mbini ngub bismi baeben ke henden kise sandis ka.*

⁷ Mbinim khorob ngub was bubur kaoya lome sao tangar sao bor kaoya ko hasmi ub di, naom ngub nao baomun ko menger ngo nao bor muwalisesa. Angal ngon Ngaoron mbuk waebom di ke wiyao ub,

Mbini tenaol ngo baebenom

Ne nao pa ib nao pa bubur

Is maol munu we ko ebekone pismi ke wiyao ora.

⁸ Mend di mbini Nju sem tenaol ngo baebenom paes was heb homo pu pu bismil, Ngaorom bao bombor ora menden tenaol buklhoma iri non bi andub ora 23,000 oran hom pelen kisaong, naom mbinim khorob ngo bismi ub nao bemin ora.

⁹ Mbini ngo baebenom bombor ngo bismi ub was Aorao Aondao obun kone bor kho mao sabur aondao bu kend mao bam bam was bismil, obum mbini suklumbom pe beraen nao pelen kisaong, naom ngo sao di aokl hemen habur Aorao Aondao obun kone bor kho nao mao saemin ora.

¹⁰ Ngaorom mbini ngo baeben bor hambun sao taol bu kalisao sao di mbini andub mendborom maki was himismil, tenaol pe paen laoraoklao angal mini wesaom mbini ngo baeben pe beraen

* 10:5: NjuS 3:17; Njur 5 * 10:6: 1 Kor 10:11

lisao ora. Ngub bisaong inim mbinim khorob ngo bismi ub obum hambun sao taol bu njuklao sao bor maki nao homoklwaebe ora.*

¹¹ Heneng ora Ngaorom mbini Isreyel tenaol ngo baeben su tenaol nao biri bor kemi pisao tomb, hambun sao ngo bu hasao sao baeben obum tenaol tangar aebenol haklemi baebenom di menger ngo nen saben ko muwalisao ora. Ngub bisaol nao tenaol ngubi tomb ngo Ngaorom hambun sao wen bu kowes buklao ub hondokl-mao baeben bor di menger ngo nen sobaomun ko muwalisaol waeb ngo bu wisesa.*

¹² Pangeklem. Mondom nim khorob nao bib se oborob was bu hae ko nen sabobur, njem kang mend ebekone sao po haklesil nje saokl uklesi oborob hondo ora haebe.

¹³ Pangal. Seranom njen kone bor khorob bi bi kila sin, nje bombor o bor was inj ngub lao ka. Ngub inj, obum nje bor ngo lao ub tenaol hambun maobowabur ngub was ko haraoklao o, Ngaorom nim nje bisur buklwao ora keyao ub obum tuwa baondib paen wa nao bi, Seranom njen buri kang o men mba khorob mao bakl buklao tomb, njem hul ha saor peyo was habur bongeyaokl paokl ora penin ko obum nje bor obun buri tangar aondao ora taol bu njuklao ora.*

Naom Ngaor Seran kab kobaranon sem hakl buwaklmao ora

¹⁴ Nao haeme mbaoli hakl ini nim kone uruklu nda hakl o, mbini tenaol tangarom mbinin kaoya lome tangar tangar sao bor kaoya ko haroklme

* **10:10:** NjuS 3:11; NjuS 3:17

* **10:11:** 1 Kor 10:6; 1 Pit 4:7

* **10:13:** 1 Kor 1:9

nda ub inim waondiyubur baondib pam pam bu
sao was haklwaebe ora.*

¹⁵ Pangeklem. Ini ngo baeben non kone kikil
bi kon wi ora, nim ngo kakl ub di ebe bib se
ora hayem ngao, nim ini bor angal ngo kakl ub
oborob kone kimb bubur ora haklwaebe.

¹⁶ Nao ngo baebenom di Njiseson ibao o nokl-
bur bemaio tomb naom ib kab komb bi ora o
mu munubur Ngaor bor tengiyu ko kao kalemao
tomb, nao obun sem bombor ora men mao kora
burubur Karas obun ibao o ora inj no boroklmao
ko pangeyem be? Naom obun toklo menger
palawe o konde bara noklbur beremaio tomb di,
naom Karason toklo o inj no boroklmao sa bo?*

¹⁷ Heneng ora naom ngub no boroklmao nda
o nao andub ora habur palawe pao bombor ora
o konde bara no boroklmao ndal, nao hambun
Karas obun toklo bombor o ora men koro hayom
ka.*

¹⁸ Aoh, mbini Nju semom bimi nda ub di
nen saboklwaebe. Mbinim Ngaor bor mabaorao
haoru kaleme ne on no bereme tomb mbinim
Ngaor obu di haru burubur no boroklme ora.

¹⁹ Ngub bimi o nim ini bor angal ngo kaom
ubukl baebenon saond isao ngub luklbur kakl ka.
Inim tenaolom tangar tangar kaoya lome saon
buri mend wimi ko nen sabeyem be? be? mbinim
mbinin kaoya lome sao ngo sao hakl bor kaoya
kobur ne kaloklme on inim kang mend noklemi
tomb, ne ngom ini kho mao saklao ko pangeyem
be?*

* **10:14:** 1 Njo 5:21 * **10:16:** Mat 26:26-28 * **10:17:** Oro 12:5;
Ebe 4:16 * **10:19:** 1 Kor 8:4

²⁰ Inj ora. Ngub nao buklao ora o nim makl homaklo sao non ini kao njun pangaoklaob. Mbini man nao pange khorob bimi baebenom mabaorao haoru kaloklme ub mbinim Ngaor bor inj, Seran sem bor ora mabaorao haoru kaloklmel, mbinim ne ngo Seran baeben kab haru ora no boroklmeng inim mbini Seran ngo baeben daol nao maomonoklwaebe ora.*

²¹ Heneng ora ini tenaol toklo is bomborom was Aorao Aondaon ib be bor hesa Seranon ib be bor kab kobaran maomunu nokl buwaklesi ora. Ngub menger mubur inim Ngaoron ne hesa Seranon ne kab kobaran maomunu nokl buwaklemi ora.

²² Ngub ora soklaong inim Aorao Aondao obun kone bor ko mao homa, nao kab daongirir kao kao buklmao ko nen sabeyem be? Wao. Inim naom Aorao Aondaon buri ebe men mbaklmao ko nen sabeyem be? as balem?

Inim hambun sao Ngaoron imbi aondao bu wib se on was bu haklwaebe

²³ Pangeklem. Ini tenaol mendborom ni menjao mondom kho nao mao saklaol, nim hambun sao warer warer nao bi nim hambun sao bao was bib se hae lome o, njem hambun sao bao was ngo bu haklesi saom nje bu mu ebe bao nao mao saklao ora. Aoh, inim inin kone bor ngo sao hakl khorob sao menjao bi inj soklaol naom hambun sao ebe bao was buklmao ko nen sabo hayem o, inim hambun sao ngub was buklemi saom ini bao bisur nao buklao ora.*

* **10:20:** 2 Kor 6:15-16; Kao 9:20 * **10:23:** 1 Kor 6:12

²⁴ Ngub nen sabobur njem hambun sao njen mbib turi homale ub nim ngub ba sin ebe, ngub ba sin kho soklao ko njen mbib hem ko nen saboklesi sao was nao bibi ora. Ngub inj, njem njen tenaol sango mende aebenol haklemi hakl oborob haen ko nen sabobur, njem ki hono ebe on muwalo haebe ora.*

²⁵⁻²⁶ Pangeklem. Ngaoron mbuk waebom ngub ke wiyao.

Su ngo wi baeben hambun di

Su ngo bor hambun sao

Ngo wiyaol hendeyom sao baeben di

Aorao Aondao obun was yao

ke wiyao ora. Ngub wiyaong pakl nao hemebur, maker haklol di njem ne tangar tangar sao mend dob bukl ko buklesi tomb ne ngo Seran dubili menden non mend mini obo waemi be? asub bi mend yaob ko, njen kone bor pakl homo taol taol nao bi bao dob bu naebe ora.

²⁷ Mende di tenaol man nao pange mondom nje bor, ninao anda bor ne kang mend saklwaong nabon ebebe laol nokl poklesi o, njem ne ngo Seran dubili menden yao be? be? ne heneng mend yaob ko, njem te oborob nao hondoklesi menden sa sin, njem pakl homo obu bor ne ngo asub bi mend yaob ko ngon te nao dubili bao naebe ora.*

²⁸ Aoh, mondom nje bor ne ngo Seran dubili menden yao ko te kao nja sin, inim aol ngo obun kone bor taol taol nao bin ub obun kone bor uklao

* **10:24:** Oro 15:2 * **10:27:** Luk 10:8

sao nen sabobur, inim ne ngo nao noklwaebe ora.*

²⁹ Pangeklem. Nim ini bor angal ngo kakl o, inin kone bor ne ngom kho mao saklao nao noklwaebe kobur inj kakl ka. Ngub inj, nim angal ngo kakl o, aol ngo obu nje bor ne ngo Seran dubili ko te kao njuklao aol nda obun kone bor taol taol bu kend nao mao baen ko kakl ka.

Aoh, nim angal ngo kakl o pangoklemi tomb inim burir bi munubur ni bor ngub ko san luklemi ko pangakl. Wao. Naom menjao mondom nao men mbae nao ware pele ora hayom ngao, naom asub ko tenaol menden kone taol mi po, mbinim ne ngo sao hakl warer warer bimi nda ub bi isur isur bukmao?

³⁰ Aoh, naom ne kho ebe ngo hakl me sao bao was noklbur naom Ngaor bor tengiyu ko kao kal peyobur nam sin, ne ngubi hakl hambun sao pakl nao heme bao was noklbur Ngaor bor mbes ngo lomao ong, asub ko nao bor mondom njem ngo sao khorob bae ko te mao saraklaob? lemi.*

³¹ Ngub lemi o nim angal ngo ngub ora nen sabobur kakl ka. Inim ne no ib noklemi ub di, inim hambun sao bu haklemi sao baeben di, tenaol mende aebenol haklemi baebenom inim oborob beyem ko henden, inim Ngaoron imbi aondao bu wib se sao on was bu haklwaebe kobur kakl.*

³²⁻³³ Heneng ora nim ini bor ngo bibaebe ko kao njurukl ub, nim hambun sao biyu sao baeben ninao mbib hem ko turi homoklwao ub nao bibur, nim tenaol aebenol haklemi baeben bu muklbur

* 10:28: 1 Kor 8:7 * 10:30: 1 Tim 4:4 * 10:31: Kol 3:17

mbinim turi homo Ngaorol hul ha haeb se on was henden muwalo haruklu ora. Ngub biyung inim di nim ngo biyu nda ub Nju sem mendbor Moseson manol was hul ha haroklme baeben di, tenaol sem tangar Moseson man nao pange hayem baeben di, tenaol Ngaoron sem baeben hambun ora di, mbini ngo baeben hambunon is mend saokl nao win ub, inim di nim ngo biyu kakl ub ki hono ebe on was muwalo haklwaebe ora.*

11

¹ Heneng ora nim Karas ora taol mi pobur, nim hambun sao obum biyao ub menger was ngo muwalo hae ub inim di ni taol mi obobur lemin, nim ini bor hambun sao menger ngo muwalaklo nda ub was bu haklwaebe ora.*

Tenom mbinin wesmbao bor teng di menjao ndibiklwaebe buklemi

² Nao haeme mbaoli hakl o, nim ini bor naom hambun sao ngub was bu haroklmaong inim di ngub bu haklwaebe ko kao njundis ol, inim ngo sao baeben aokl hemen ha tuwa di menjao nao bi oborob men hakol ora bu habur, inim ni di aokl hemen ha nao bimi ub nen sabeyo tomb nim turi aondao ora homobur inim oborob was bimi ko ini kaoya ko haruklu ka.

³ Heneng ora inim ngub bu hayem o inim bombor sao mend di nen sab hakol beklemin ko pangakl. Ini aol hayem baeben hambunon wesmbao oran Karas obu yaol, ini ten baebenon wesmbao inin aoli baeben ora yao. Karas obun wesmbao di Ngaor ora yaong, inim ngo sao di

* 10:32-33: Oro 14:13; 1 Kor 9:20-22 * 11:1: 1 Kor 4:16

aokl nao hemen hae nen sab hakol bu haklwaebe ora.*

⁴ Ngub yaol aol mondom hor buruklemi tomb obum Ngaor bor kao kaloklao tomb di, obum tenaol hambunom pangen Ngaoron angal mend kao kalo haklao tomb di, obum obun wesmbao bor teng ndibi mbabur ko harob sin, obum obun wesmbao aondao Karas nda turi nao heme i hende non sao bubur nao hobao sao men mao ingiyaklao.

⁵ Bombor ngub was ten mondom di hor buruklemi bor obum Ngaor bor kao kalo di, obum Ngaoron angal tenaolom pangen kao kalo haklao tomb di, obun wesmbao bor menjao mondom teng sao nao ndibi mbaebur ko harob sin, ten ngo obun aol wesmbao o di turi nao heme i hende non bubur nao hobao sao men mao ingiyaklao ora. Ngub buklaol obun wesmbao iri kang ora di nao hae do pele non bi buruklao ora.

⁶ Aoh, ten mondom makl homobur obun wesmbao bor teng sao menjao nao ndibiklwao ko panga sin, obum obun wesmbao iri baeben kang ora di nao haen hambun bao ora pundi tuwaebe buklaol. Ngub inj, ten ngo obum ngub buklaol tomb sakl aondao ora poloklaong, obun iri nao pundili obun wesmbao bor teng sao non kang menjao wina biribi buklaol ka.

⁷ Mbini aol baeben di Ngaor obu buri imbi wi hayao ub menger ora habur mbini tenaol hambunom henden ora hayem ngao, mbinim mbinin wesmbao bor ware pe win teng di ora menjao mondom nao ndibi tingi mbaklwaebe buklemi.

* 11:3: 1 Kor 3:23; Ebe 5:23

Ngub buklemi o mbini ten baeben non mbini aol buri imbi wi hayem on menger ora hayem ngao, mbinim mbinin wesmbao bor menjao wina was boroklwaebe buklemi ora.*

⁸ Nim angal ngo kakl o Ngaorom tenaol warisao tomb obum tenon toklo par pae sao kang menjao mubur inj aol warisao ora. Ngub inj, obum aolon paoraol hul ora injbi mubur ten warisao ora.*

⁹ Mende di Ngaorom aolom ten bisur bin ko nen sabobur inj warisao. Ngub inj, obum tenom aol ora bisur bin ko warisaong,

¹⁰ mbini ten aoli biri baebenom angal mini wesao baebenom di henden, naon aolim nao maomb bo haen ora hayom ko menger mubur mbinin wesmbao bor teng sao kang menjao ndibi mba was boroklwaebe buklemi.

¹¹ Heneng ora ngub buklemi o Aorao Aondao obum turi homo inim hareklemin ko warisao ub bao wabur, ini aol baebenom ten baeben tuwa aol was ware pe armend di oborob hakl buwaklemi ora. Ini ten baebenom di aol nao haru ini was ware pe harim sin di inim oborob nao haklemi ora.

¹² Ngub soklaol Ngaorom aolon paoraol hul ora injbi mubur ten warisao o, waki ngubi tomb bombor ngo bisao ub was tenom ora nao aol di maru woroklmel, ten di aol di nao hambun maomunu baoraomun ko nao hambun Ngaorom ora ingiyaesao.

¹³ Mend di inin mbib oborob ora nen sobaeb se hayem ngao, mbini ten semon mondom hor buruklemi tomb obun wesmbao bor menjao nao

* 11:7: Nje 3:9 * 11:8: 1 Tim 2:13

ndibilibur obum Ngaor bor bao kao kala sin, obum ngo buklaol ub khorob be? oborob buklaol ko pangeyem?

¹⁴ Wao. Nao tenaol hambunom nen saboklme nda ub aol baebenom mbinin iri nao pundili saoll bu bao pobo haen warim sin, mbini sakl polaeb se ora haklemi.

¹⁵ Ngub buklemi o Ngaorom tenon wesmbao bor mbinin iri saoll bu teng sao wina haen ko nen sabobur mao hasaol, ten baebenom mbinin wesmbao iri saoll ngub pobo haen waklemi ub mbinin yaor ebe ora soklaol.

¹⁶ Pangeklem. Nim angal ngo kakl baebenon ini mondom makl homobur kingil ka sin, nim ini bor angal ngo kakl ub bao wabur wakl nim di tenaol Ngaoron hor boroklme sem baeben hambunom di tangar sao mend nao bukmaol ora.

Inim Njiseson toklo ibao neyom kobur khorob beyem o

¹⁷ Pangeklem. Inim khorob bimi sao mend nim turi nao heme hae on di nim ngubi tomb inim beklemin kao njun ka. Inim hor buruklbur kiril mba ber was beme tomb khorob sao bombor mend bu hayem ol, inim hor burubur oborob beyom ko bimi sao baeben di khorob ngo bimi om was men mbayaol, nim ngo saon non inim oborob beyem ko kaoya nao lowao ora.

¹⁸ Nim ngo kakl o enjol angal kam aeben aeben bi mend pangakl ol, inim kiril mba hor bereme tomb tenaol mende bor nao hende non bu sarbe kobeya bu armend sisao be be beyem ke pango hae ol, inim khorob ngo beyem ke pangaklo

haklon mendbor di heneng ora bubur beyem ko nen sobakl ka.*

¹⁹ Heneng ora inim tenaol mende nao hende non bu sarbe kobeya kobeya ngo bu bereyem ol, inim ngo bu hayem saom ini ngo haklon mendbor mbini oborob dund se ub was bu haroklme baeben di, inim mbini ngo was hayem ko panaem ora mao bembera hondoklemi ora.*

²⁰ Ngub soklaol inim hor burukl obo kiril mba ne no bereme tomb inim ne ngo Aorao Aondao obun toklo ibao e ko nen sabobur inj no boroklme ora.

²¹ Ngub inj, ini ngo haklon mendborom tenaol mende aeben o baeben hem nao ke inj ebe hakl hakl ub, inin ne mareme sisao bao ora pend bu pe pe bimi ka. Ngub bimil ini ngo bereme haklon aeben mendbor dem homo u puklmi o, ini mendborom ne andub no he soklme ib di andub ora nobur he so haroklme alem.

²² Wao. Inim ne di ib di ngo sao hakl no haklemi o inin and heneng sisao nao hayao be? Inim Ngaorom obun sem komb bi ora win kisao ub makl homo I hende non bubur, mbini dam nao bin boroklme baeben bor sakl polen lome ub ebe yao hondobur bimi be? Inim ngo bu hayem sao nen sabobur nim ini bor asao was lowao ko nen sabeyem? Aoh, inim oborob sao mend bimil nim ini bor heb heb ko turi homobur, inim oborob dund se ub was bu hayem ko ini bor kaoya lowao be? Pangeklem. Inim ngo sao khorob ora beyem ol ngub na lowao ora.*

* **11:18:** 1 Kor 1:10-12; 1 Kor 3:3 * **11:19:** 1 Njo 2:19 * **11:22:** Nje 2:5-6

Njisesom obun toklo ibao taol bu kalisao on te kisa o

Mat 26:26-29; Mak 14:22-25; Luk 22:14-20

²³ Inim ne ngo noklme saon nim ini bor mbes kao njundis ub non Aorao Aondao obum ni kao njisaol, mbinim ne no birismi hakl nao paesmi tomb naon Aorao Aondao Njisesom aol mondom obu karu lisao bao bombor on somna palawe pao mend mubur kisaon,

²⁴ obum Ngaor bor tengiyu ko kaoya kao pey-obur munu konde barabur kakl, Palawe ngo nao toklo njurukl ol ini ora njurukl ngao, inim ni aokl nao hemen hareklemine ub inim nao toklo ngub nao ha was haklwaebe kobur kalisao.

²⁵ Ngub bubur kisaon obum bombor ngo bisao nda ub was, ib waen ber pae kab tokl mend mubur kakl, Ib waen ber pae kab ngo nao ibao ora yaol, Ngaorom tenaol hambun bor nim heneng ora buklwao kisaon sao wen pange, nao ibao ngom ini hambun bu mubur peben karukl ngao, inim ni aokl nao hemen hareklemine ub ibao ngo ngub nao ha was haklwaebe ora.*

²⁶ Inim Aorao Aondao obu waki oboklao ub nao ebe aeben anga tomb, ibao ngo hesa toklo menger naemnda ub kab, ngub nao ha was haklemi saom Aorao Aondao obum nao hambunon ne manaklbur himisao ko tenaol hambunom handam aeben bin lowaebe ora kondis ka.

Inin kone bor wiyao sao es bu hondobur noklwaebe

²⁷ Heneng ora naom di ngo kisaon ub beyom o, mondom ngon te oborob kone kimb nao bi obum

* 11:25: NjuS 8:8-13

awis ora habur palawe ngo hesa ib waen ngo kab baehaemen bao na sin, obum Aorao Aondaon ibao toklo ngo kab nao hobao sao men mao kora mu bowes buklaol, obum ngo buklaol sao khorob aondaol ora buklaol.*

²⁸ Ngub buklaol orang mondom palawe ngo hesa ib waen ngo kab noklbur buruklaol tomb, obum pibnaol oran obun kone bor uklao sao mbes es bu hondobur naebe buklaol ora.*

²⁹ Ngub inj, mondom Aorao Aondaon toklo ngon te ngo sao yao ko nen nao sabebur obun toklo ibao ngo kab baehaemen awis ora habur bao was na sin, Ngaorom obu bor njem khorob bisi ko te mao bembera ke mao handaen ko ora no haklaol.

³⁰ Pangeklem. Ini andubom ora Aorao Aondaon toklo ngon te ngo sao yaob ko nao hondo mao bemberaebur, obun toklo ibao ngo baehaemen awis ora habur no haroklmel, ngubi tomb ini ngo baebenon mendbor sen kam mundub mundub ha homo woroklme ora. Ini ngo baebenon andub mendbor di buri nao pale hayem. Ini ngo baebenon mendbor di mbes ora pe paesmi.

³¹ Ngub biming naom palawe hesa ib waen ngo kab noklbur buruklmaol tomb naom pibnaol oran naon kone bor ni asub bi ora harilukl ko oborob ora es bu handam sin, Ngaorom njem khorob ngo sao mend njen kone bor bao win wasi ko te nao mao bemberaklaol ora.

³² Ngub inj, naon kone bor ngo sao kang mend bao win waklmaol, Aorao Aondaom naom wakl kone u bokeyo kon waomun ko ngo uklao sao te

* 11:27: NjuS 10:29 * 11:28: Mat 26:22; 2 Kor 13:5

bember habur ke kang mend mao handarob sin, tenaol khorob bu haroklme baeben hambunom ke aondao ora ngo hondoklemi ub, naom ke aondao ngub nao haondaomun ko nao kon mao wa, naon kone bor mao dund saklbur buklaoro.*

³³ Nao haeme mbaoli hakl o nim ngo kakl ub nen sabobur inim Aorao Aondaon toklo ibao kab noklbur obo kiril mba buruklemi tomb, inim tenaol mende wen harer bor oboklemi baeben di tenaol mende aeben ngo baeben hem nao ke, inim ne di ib di penar bu ora bao nao peklme nda ub nao bi, inim tenaol aeben ngo baeben di hambun ora obo kiril mbaen bao burubur ora naem sin ebe ora soklao.

³⁴ Aoh, inim Aorao Aondaon toklo ibao kab noklbur buruklemi tomb ini ngo haklon mondom obu dem homa sin, Ngaorom obu ke nao mao hondaen ub obum obun anda oral ne di ib di ngo sao hakl no bao haebe buklaoro. Angal kang mend di bao wiyao o, ni abo ngol oboklwao tomb angal ngon te es bu mao bembera hondobur, inim ngo sao bibaebe ko ebe kao njuklwao ora.

12

Ngaoron Wesaom buri mundub mundub bi taol bu njaoraoklao o

¹ Nao haeme mbaoli hakl o, Ngaoron Wesaom nao bor buri mundub mundub bi taol bu njaoraoklao sao baeben inim nen sabokl buwa nao beklemin ko nen sobakl ka.

² Inim ora hendeyem ub inim mbes Ngaoron angal bib ebe ngo nao pange ora hasmi tomb,

* 11:32: NjuS 12:5-6

Seranom kaoya lome sao tangar tangar angal nao lao sao ngo sao haki bor ung bu peyobur inin kone bor men pae paokl was pisaol, inin di kaoya lome sao ngo hobao sao yao ko pangobur ngo sao haki bor kaoya kokl taol mi paokl was po hasmi ora.

³ Ngub bu hasmi sandal inin di ora hendeyem ub tenaol maobowaraoklao wesao andub ora hayao ndang, ngo sao oborob ora nen sabokl-waebe. Ngaoron Wesao Tangar Aondao oram aol menden kone bor honda haen harob sin, aol ngo obum Njises obu homobur wakl enjaokl pise sanda ub nao bi ora bum hasao nao lao ora. Bombor ngub was aol mend obu obun kone bor Ngaoron Wesao nao honda haen harob sin, aol ngo obum di Njises obu Aorao Aondao ora hayao nao lao ora.*

⁴ Ngaoron Wesao ngo nao bor buri mundub mundub bi taol bu njaoraoklao o, obu Wesao aondao bombor ora hayao.*

⁵ Naom Aorao Aondaon kongon di mundub mundub bi andub ora bimao nda o, Aorao Aondao obu bombor ora hayao.*

⁶ Tenaolom Ngaoron kongon armend sisao bimi ub di kongon mundub mundub bi andub ora bimi o, Ngaor obu bombor ngo oram tenaol hambun bor buri tangar tangar armend sisao taol bu kaloklaol, mbinim Ngaor obun kongon hambun sao ngo baebe ebe buklemi ora.

⁷ Wesao ndam tenaol hambunom maomunu mende bisur bi bi bin ko, obun buri wiyao ub tenaol mendem di panaem mao bembera hend

* 12:3: 1 Njo 4:2-3 * 12:4: Oro 12:6; Ebe 4:4 * 12:5: Ebe 4:11

hend bin, mbini hambun bor armend sisao taol bu kal kal buklaol ora.*

⁸ Heneng ora ngub biyaol Wesao ndam aol is mend bor hambun sao mu pango wiyao sao baeben Ngaorom hendeyao ub hondobur, obum tenaol hambun bor muwalo kao dund bin ko kone ngubi taol bu kalaoklao. Wesao bombor ngom was aol is mend bor di oborob ora kone kimb bu, kone kikil bimi ub bin ko taol bu kalo buri mao palaraoklao ora.

⁹ Wesao bombor ngom was aol is mend bor obum Ngaorol aondao bu ora hul ha haen ko buri mao palaraoklao. Ngaoron Wesao ngom was aol is mend bor di obum tenaol sen homo uklemi baeben bisur bu mao enjaen ko buri ngubi taol bu kalaoklao ora.

¹⁰ Wesao ngom was aol is mend bor di, obum tenaolom ko mend nao hindismi sao di burir biklme sao di ngo sao haki tenaol hambunom henden bu haen ko buri ngubi taol bu kalaoklao. Aol is mend bor di Ngaoron angal ebe ngo tenaol hambunom oborob dend homo pangen ora kao dund bu haen ko buri ngubi taol bu kalaoklao. Aol is mend bor di obum Ngaoron Wesaom tenaolon kone bor heneng ora lao ub hesa wesao tangar tangar baebenom kao keyaol lome ub kab, oborob ora taol bu koba henden ko buri ngubi taol bu kalaoklao. Wesao bombor ngom was aol is mend bor di obum angal heneng tangar tangar tenaol mendem nao pangaeb se kobur, Ngaor bor lome ub ken ko buri ngubi taol bu kalaoklao ora. Wesao ngom was aol mend bor di mbinim angal tangar tangar tenaol mendem

* 12:7: 1 Kor 14:26

nao pang pang bin ngo kao kao bimi on te, tenaol hambunom pangen kao dund bin ko buri ngubi taol bu kalaoklao ora.*

¹¹ Heneng ora Wesao ndam obun mbib nen sabeyao ub aol is mend bor obum obun buri tangar ubi mend taol bu kalobur, aol is mende bor di buri tangar ubi mende taol bu kal biyaol, Wesao Aondao bombor ora ngo obum was hambun sao ngo sao baeben mao ba haraoklao ora.*

Nao Ngaoron sem baeben toklo bombor non bi hayom o

¹² Angal mend di tenaolon toklo bombor ora saoklao o, ki aongao di ngo sao hakl andub ora saoklao. Ngub saoklao o ki aongao di andub sao ngo hayao baeben hambun toklo bomboron ora saoklao nda ub Karas obu di menger ngub ora hayao.*

¹³ Heneng ora menger bombor ngub mubur Wesao bomboron burim nao hambun mbabtas bi hayom ol, nao hambun toklo is bombor men koro ora hayom. Nao Nju sem baeben di ini Ngirik tenaol baeben di, nao ngo baeben hambunon mendbor sokl nao muklbur kalabus kongon non bi bimi aol hayem baeben hesa nao mendbor ware pele hayom baeben kab di, Wesao bombor ngom nao hambunon kone bor ib sao kombakl haen habur, nao Njiseson toklo bombor non bi ora hayom.*

¹⁴ Pangeklem. Naom di ora hendeyom ub nao tenaolon toklo bombor o was hae inj hayom ka.

* **12:10:** Bis 2:4; 1 Kor 14:5 * **12:11:** Oro 12:3; 1 Kor 7:7

* **12:12:** 1 Kor 10:17 * **12:13:** Kal 3:28

Ngub inj, tenaolon toklo bombor on was o ki aongao di andub ora hae hayem.

¹⁵ Ngub hayem ngao tenaolon toklo bombor ngon aongaom ni ki inj hae ol, ni toklo bomboron inj hae lao be? Aoh, aongaom heneng ngub ka sin, obu toklo bomboron aongao ora hae ol obum ngo lao ub heneng ora inj lao.

¹⁶ Mende di bombor ngub was halom ni el inj hae ol ni toklo bomboron inj hae ka sin, obu toklo bomboron hal ora yaol obum ngo lao ub di kakla ora lao.

¹⁷ Heneng ora tenaolon toklo baeben hambunon hal haraoklao nda ub nao hae el was ta sin, toklom was asub bubur angal pangoklao? Toklo ngo obu wil nao hae hal was hae sa sin, toklo ngom was asub bubur ne osisao kao tuklao?

¹⁸ Ngub inj, toklo was hae sa sin, ngo haki ub nao buklao ora. Ngub soklao o Ngaorom tenaol warisao tomb ki aongao kab di el wil kab di, hambun sao bombor bombor ko obun mbib turi himisao ub, nim ngub bin ko waraki ko nen sabobur mao ha peb bu warisao ora.

¹⁹ Ngub bisaol ki aongao di ngo baeben toklo bomboron was sa sin, tenaolon toklo heneng armend oran anan o bor yao ko pangeyem?

²⁰ Pangeklem. Tenaolon toklo bomboron ki aongao di el wil di andub sao ora haraoklao o toklo bombor ngon was yao ora.

²¹ Heneng ora ngub yaol elom ki bor nje nao haki bisi sin di, ni bomborom was ebe haki beyo nao lao ora. Wesmbaom di aongao nje nao haki bisi sin di, nim was ware pe ebe haki beyo nao lao ora.

²² Aoh, naom di ora nen sabeyom ub tenaolon toklo kengi mao baraoklao sao kindbao non bi sem di, nao hobao sao ngubi haki nao hae sokl beyaon, toklo wasom di ebe nao haki beme ora.

²³ Ngub ora sokl beyao o naon kone bor naon toklo bomboron maon nan o bor nao hobao sao e ko pangobur o, naom ngo haki bor oborob ora lab lab bombo tingi mba ora hayom ka. Naom nao hobao sao ngo haki bor aondao bu ora ngub yaor mao ba lab lab bombo tingi mba haroklmao o,

²⁴ naom naon hobao sao ki aongao haki bor non ngub bibi wa nao waoraoklaol ngub nao bimao ora. Ngub bimao o Ngaor obun mbib tenaolon toklo hambun bor oborob ora warisao ub, toklo ngon maon nan waru kowes bisao sao nao hobao sao saki polaeb se sao haki di menjao menden mao dunin sa was warisesa.

²⁵ Heneng ora obum ngub bisaol tenaolon toklo ngo armend sisao baki beraen ko inj haen kisao ka. Ngub inj, tenaolon toklo ngon ki di aongao di tenaolon toklol harekle sao baeben hambun saom oborob ora mendel mao tila tila bu maeb ha ha buklemil, bombor ubi was soklao ora.

²⁶ Ngub soklaol toklo ngo baebenon maon nan mend tanda beyao tomb toklo hambun bor tanda bu kimb ora biyao. Toklo ngon maon nan mend hobao sao ora soklaol imbi wi aondao sa sin, toklo hambun ora turi homoklme.

²⁷ Ngub biyaol ini ngo hayem baeben di Karas obun toklo bombor o menger ora hayem ol, ini hambun bombor bombor ko armend sisao non obun ki aongao di el wil di hal di ngo sao haki

menger ora hayem ka.*

²⁸ Ngub hayem ol Ngaorom obun sem mendbor ngub haen kisao. Obum hobao sao pibnao oran aol mendbor Ngaoron angal bib hobao sao nda tenaol hambunom pangen kam akol bu haen ko bember ha peb bu mao hasao. Ngon kabo nan Ngaorom wen buklaao sao baeben tenaol hambunom pangen kao dund bimi aol haen kisao. Ngon tebo nan aol mendbor mbinin sem sisao bor Ngaoron angal bib ebe ngo kao dund bu haen ko bember peb bu mao hasao ora. Ngon mabor tenaol mendborom tenaolom ko mend nao hindismi sao di, burir biklme sao di, ngo sao hakl bu haen ko mao hasao. Ngon ma nan sao di tenaol mendborom tenaol sen ha uklemi baeben mao enja ebe mao sa peb bin ko mao hasao. Tenaol mendbor di tenaol mende bor bisur bu haen ko mao ha peb bisao. Aol mendbor di Ngaoron semon maeb haroklme aol mao hasao. Tenaol mendbor di angal heneng tangar tangar tenaol mendem nao pangaeb se kobur Ngaor bor kao kalo haen ko mao ha peb bu, Ngaorom hambun sao ngo hakl ub bisao ora.*

²⁹ Ngub bisaong inim asub nen sabeyem? Aol hambun ora Ngaoron angal bib hobao sao kam akol bimi aol was mao hasao be? be? tenaol hambunom Ngaorom wen buklaao sao was kao dund bu haen kisao be? be? tenaol hambun obun man kao kaloklme tenaol was haen kisao be? be? tenaolom ko mend nao hindismi sao tenaol hambunom henden muwalo haen ko, mbini hambun bor buri ngubi was taol bu kalisao be?

* **12:27:** Oro 12:5; Ebe 5:30 * **12:28:** Ebe 4:11-12

³⁰ Aoh, obum tenaol hambunom tenaol sen ha uklemi baeben was mao enja ebe mao saen ko, mbini hambun bor buri bombor ngubi was taol bu kalisao be? be? angal tangar tangar tenaol mendem nao pang pang bib se kobur Ngaor bor lome nda ub was ko haen ko tenaol hambun bor buri ngubi was taol bu kalisao be? be? angal tangar tangar ngo lome ndan te tenaol hambunom pangen kao dund bu haen ko, tenaol hambun bor buri ngubi was taol bu kalisao be?

³¹ Pangeklem. Ngub nao bisao orang, Wesaom obun buri hobao sao aondao ora ngo ini bor armend sisao taol bu nji nji biyao ub, aondao bu ora njin ko hem ko haklwaebe. Heneng ora ngub bu haklemi o, inim hobao sao oran mend bu hareklemin ko nim ngubi tomb inin kone mao komba muwalon ka.*

13

Mendel kone nao wibur oborob buklesi saom nje bisur nao buklao

¹ Pangeklem. Sun tenaol baeben hesa angal mini wesao baeben kabom tenaolom su hambun bor angal heneng tangar tangar lome nda baeben hambun ora pangobur oborob ora lome ub, nim di angal heneng tangar tangar ngub oborob ora pangobur ko haru sin di ebe o, nim hobao sao oran tenaol mendel hond homo kone nao wibur ko haru sin, ninao angal ngo ko haklwao ub ke was nao hae tomb ke bi oborob nao kombebur nga nga lao nda ub hesa, be kelao mend lu

* 12:31: 1 Kor 14:1

nga nga mao karoklme nda ub menger kab ora soklao.

² Mende di nim Ngaorom hambun sao wen buk-lao sao tenaol hambunom pangen buriyab ora ko kalo habur; Ngaoron angal mendbor mupango wiyao sao hakl di tenaol hambunom pangen kao dund bu, ni kone kikil bi hambun sao oborob ora pange haru sin di, aoh nim Ngaorol hul ha ora habur harbor aondao ngo saore hakl bor nje tangar mendel nukl hakl po saor kaeb se haru sin di ebe o, nim hobao sao oran tenaol mendel hond homo kone nao wibur ngo hakl ub bu haru sin, ninao imbi kang ora di nao uklao ora.*

³ Mend di bombor ngub was ninao osisao ukl-wao baeben nim tenaol mendbor mbinin osisao nao wi ora burubur kone bor dam nao bin bu-ruklemi baeben, oborob ora bisur bu taol bu kal peb buklwao tomb di, mbini nao Karason sem bor makl homo saond bi sao haroklme baebenom ni isaolao bor haoruklbur buklemi ub nim ngub bin bao waru sin di, nim tenaol mendel hond homo kone nao wibur bu haru sin, nim oborob sao ngo buklwao baebenom ninao kang ora di nao muwaklao ora.*

⁴ Ngub inj, mondom tenaol mendel hond homo kone u harob sin obu ngubi ora hayao ka. Obum tenaol mende bor penar bu makl homo menjao nen nao sabe, turi was homobur sub was ko ora haklao. Obum tenaol mende bor di hebe ha was habur laon bisur was buklao. Aol ngo obum oborob buklao on was hem ko bam bam bubur; obum tenaol mende bor daongirir ko hel hondo angal di nao buklao ora. Heneng ora tenaol

* 13:2: Mat 17:20 * 13:3: Mat 6:2

mendel hond homo kone u haklao ngom tenaol mende bor ebekone po

⁵ el kaol kaol di nao lao ora. Obum obun mbib haklao on was hem ko pand waram waram di nao buklao. Aol ngo obum penar bu ko di nao homoklao. Mondom obu bor khorob sao menjao buklemi tomb d, obum saongao mar hakol bu ya pubung nao lu uklao ora.*

⁶ Aol ngo tenaol mendel hond homo kone u haklao ngo obum, tenaol mendborom tenaol mende bor khorob habara bor bor bam bam bimi ub turi nao homaoklao o, mendborom oborob dund se bi bi wi ub beme sao was turi homo haraoklao.*

⁷ Aol ngo obum tenaol mendel ngub hond homo kone u haenbur o, waki mbinim obu bor khorob beme tomb di khorob ngo beme on san nao li sub turi was homo haraoklao. Mbinim obu bor ngo hakl ub beme tomb di, obum mbini penar bu maki homo nao tuwaraoklao ora. Ngub bubur laon Ngaorom mbini bisur buklao tomb nao kone bor di ebe soklao ko nen sabobur, mbinim obu bor khorob bemel obun kone bor ngo kho so kend bin haklao ub di nao bin hae non bubur, hul ha saor peyo was haraoklao ora.*

⁸ Heneng ora mondom tenaol mende hond homobur kone u haklao ub kone ebe ngubi ereb ora di nao bum hae bao wi aeben ora soklao. Ngub buklao o mendborom Ngaorom wen buklao sao baeben tenaol hambunom pangen oborob ora kao kalo haroklme o, waki mabor ngon te hondo perekle peyomun lao tomb ngo lome nda

* 13:5: Pil 2:4 * 13:6: Oro 12:9; Oro 15:1; 1 Pit 4:8 * 13:7: 1 Kor 9:12

ub ko mende nao lemi. Mend di su hambun bor angal armend sisao lome nda ub ko mende nao lomao ora. Mend di Wesaon burim naon kone bor Ngaorom nen sabeyao sao oborob ora mao bembera haondaomun lao nda ub di ko mende nao buklaol ora. Heneng ora ngo sao hakl non ngub buklaol o mondom tenaol mende hond homobur kone u haklao ub bombor oran, Ngaorom hambun sao bu paklao tomb di bao wi aeben ora saklao.

⁹ Pangeklem. Ngubi tomb non Wesaon burim nao bor hambun sao armend sisao kang kang bu was taol bu nji nji bubur, Ngaorom nen sabeyao sao naom ora haondaomun lao nda ub di, obum wen buklaol sao mao bembera hondobur tenaol hambunom pangen kao dund baomun lao nda ub di, naom kang kungnil was haondaomun muwalaoklaol ko hayom ka.

¹⁰ Ngub beyom o mabor Ngaorom hambun sao bu pindib pa ora buklaol, naom ngo bu hayom haklon te di ora hondo perekle peklmao tomb naom kang kang bu mendbor ngo bu hayom ub di ko mende nao bukmao ora.

¹¹ Heneng ora ni nongnas kang kon nao wi hawao tomb nim di nongnas kang kon nao wi baebenom lome nda ub was ko habur kowaon, nongnas kang ngubi baebenom kone woroklme nda ub nim di kone ngubi u hawao ora. Nongnas ngubi baebenom nen saboklme ub nim di nen sabowao o, waki mabor ni aol sam sam bu kon u ngaorukl pewao tomb nongnas kon nao wim ngo bimi nda ub ora tuwawao.

¹² Mend di nao ngubi tomb hayom ub non, tenaolom diyao kando hakl bor ib humu ubur

wes wes hendeme tomb mbinin el wil bor oborob ora hend heneng nao bimi nda ub menger, naom Ngaorom hambun sao biyao saon te di oborob hend heneng nao bi kang el mend el mendel was hendeyom o, naom mabor non aol kab kab el dob bi bi bu oborob ora hend heneng bi bi bimi nda ub naom obu kab di ngub buklmao ora. Mend di ngubi tomb ora non Ngaorom nao kone kilil mao ba ni bor taol bu njaoraoklao sao kang bu ora wiyao o, Ngaorom nao kone bor di ni hae ub di ora hendeyao ub, mabor nim Ngaor obu di ora hondobur obum biyao sao hakl di hend heneng buklwao ora.*

¹³ Pangeklem. Naom buklmao saon hobao sao oran tom teb sao mend non ereb di bao wi aeben ora saraoklao sao yao. Ngub yaol tom teb sao ngo Ngaorol hul ha ora haroklme ub di, Ngaorom ni bor hambun sao wen oborob buklao ko nen sabobur obum ngo buklao sao bao hondo haroklme ub di, tenaol mendel hond homo kone woroklme ub di, tom teb ngo oran wi aeben ora saklao o, mondom tenaol mendel hond homo kone u haklao ub bombor o non ora hobao sao ora yao ka.*

14

Angal heneng tangar tangar lome on kao dund bisao o

¹ Pangeklem. Nim angal ngo kakl o non tenaol mende hond homo kone u haroklme ub bombor o hobao sao aondao ora yaol kakl ngao, inin kone bor kone ngubi was and sen haklwaebe. Mend

* **13:12:** 2 Kor 5:7; Nje 1:23 * **13:13:** 1 Tes 1:3; 1 Njo 4:16

di Ngaoron Wesaom ini bor buri taol bu njao-raoklao baeben di hobao sao was yaol ebe hem ko men hakol buklemi o, ngo taol bu njaoraoklao baebenon hobao sao oran, inim obun angal bib ebe nda kao dund bu hareklemine ko obun buri ngo taol bu njaoraoklao o ora yaong, obun angal ngo kao kalo haklwaebe ora.*

² Mondom Wesaom taol bu kaloklao ub angal heneng tangar tangar ka sin, obum tenaol hambunom pangen tenaol hambun bisur bu inj, obum Ngaorom bombor o pangen lao. Ngub buk-lao o angal ngo di angal heneng tangar tenaolom nao pangaeb se angal mend ken laol, Wesao Tangar Aondao ndan burim ora ken lao ub ora lao.

³ Ngub lao o Wesao Tangar Aondao oran buri ngom, mondom Ngaoron angal bib ebe nda tenaol hambunom oborob ora pangen kao dund bu haen ko taol bu kaloklao ub buk-lao tomb obum mbini hambun ora buri mao palabur, mbinin kone bor hul ha saor peyo sub tibaen as ko was haen lao ora.

⁴ Heneng ora mondom angal heneng tangar tangar ngo Wesaon burim kao kaloklao ub lao tomb obum obun mbib bu mubur buk-lao o, mondom Ngaoron angal bib ebe nda tenaol hambunom pangen kao dund bu haklao tomb obum Ngaoron angal ngom Ngaoron sem hambun ora bu min ko kao kalo haklao ora.

⁵ Pangeklem. Ini hambunom angal heneng tangar tangar kobur ngo lemi ub nim makl nao heme turi was homoklwao o, Ngaoron Wesaom ini bor

* 14:1: 1 Kor 12:31; 1 Kor 14:39

obun angal bib ebe nda tenaol hambunom pangen kao kaleklemin ko, angal bib ebe ngo oborob ora taol bu njaoraoklao ub inim kao dund baem sin, ngub buklemi ub ora hobao sao yao. Ngub yaol ngub buklemi saom naom angal heneng tangar tangar kobur lomao ub di men mbayaol, nim inim tenaol hambunom pangen angal hobao sao ngo ko haklemi ub ora turi homaklo. Ngub biyu o mondom angal heneng tangar tangar lao tomb, tenaol Ngaoron sem angal heneng tangar ngo lemi ub nao pange awis buklemi baeben hambunom di pangen, mondom te oborob kao dund buklao tomb tenaol hambunom pangaen ko buklao, angal ngom mbini hambunom kone bor sisab mao pa hul ha saor peyo haen laol obum ngo buklao ub di ebe was soklao.

⁶ Nao haeme mbaoli hakl o, nim ini hayem ol obobur angal heneng tangar tangar kao njuklwao inim nim angal tangar ngo lowao ub nao pangaem sin, nim ini asub bubur bu muklwao ko pangeyem? Wao. Nim Ngaorom ini bor angal kao nji nji biyao ub oborob nen sabeklemin ko mao dokaklwao ub di, obum inin kone bor kao dund buklao on te ko mao dokaklwao ub di, obum ini bor ereb buklao saon inim pangeklemin kao dund buklwao tomb di, ini bor man kang mend kao njuklwao ub di, nim inim oborob ora pangeklemin ko inin angal heneng lome nda ora ub nao kao nja sin, nim angal tangar ngo lowao ub baehaemen ora lowao ka.

⁷ Nim ngo kakl ub menger mend di, pollpib dambokl kab di el el nao bib se ora waoraoklao. Ngubi saoklao o tenaolom turi homo pangeme

ub kaoya men mba bu oborob ora sablo ken ko, ngo sao oborob pange aol mondom oborob ora buwaru kaombo waroklme nda ub mondom ngub nao ba sin, angal oborob ora pangaebe turi bi ngo komboklao nda ub asub bubur komboklaol tenaolom kho saol ebe saol ko mao bembera hondoklemi?

⁸ Menger bombor ngub was mbini ami sem hambunom pangen ko biyukel mbel pangen lao aolom obun biyukel mbel bor ngubi tomb saond beyom ko oborob ora pangen kao kaloklme ub nao ba sin, obun ami baebenom mbinin mbib was asub bubur saond buklemi on man man buklemi ko pangeyem?

⁹ Nim angal mar ngo kakl ub menger, inim tenaol mendborom nao pangen angal heneng tangar tangar armend sisao lemi tomb, tenaol ngo ini maomunu hor buruklemi haklon mendbor nao pange awis buruklemi baebenom angal tangar tangar ngo lemi on te asub bubur nen saboklemi? Inim angal heneng tangar tangar ngo kao kao buklemi ub tenaol mendem nao pang pang bin ora lemil, inim baehaemen kao bara win ora kao mba haklemi ka.

¹⁰ Pangeklem. Tenaol su hambun bor paoleme baeben hambunom, mbinin angal heneng kao kao bimi ub ndi nao minib se buklhoma iri non bi tangar tangar andub ora lomel, angal heneng ngo baeben hambunon te di oborob was wi wi beyao ora.

¹¹ Ngub beyao o mondom obun angal heneng o lao tomb nim obun angal heneng ngo lao ub obum ngo sao was le ko nao panga sin, nim aol ngo obu sem tangar ora hae ko pango haklwaol,

obum ni di aol tangar mend e ko nen sabo haklao ora.

¹² Ngub buklaong inim Wesaom obun buri mundub mundub bi ini bor taol bu njaoraoklao on mendbor heneng ora turi homo muklbur hayem sin, inim tenaol Ngaoron sem baeben hambunon kone bor sisab bi oram hul ha saor peyo was haen ko tabo tu yam yam beklemin ub, inim Wesaom buri tangar ngubi ora taol bu njin hem ko muklbur haklwaebe ora.

¹³ Aoh, mondom angal heneng tangar tangar tenaol mendem nao pangaeb se ngubi lowao ko panga sin, nim angal tangar tangar tenaol mendem nao pangaeb se ngon te mbinim pangen kao dund bun ub, Wesao Tangar njem ni buri taol bu njibi ora ko kao kalo haebe buklaao ora.

¹⁴ Heneng ora nim di angal heneng tangar tangar naom nao lomao ngubi kobur Ngaor bor kao kala sin, nim nao kone bor non nen nao sabebur o, nao wesaom bombor o lowao.

¹⁵ Ngub buklwao o, nim ngub bubur asub was buklwao? Pangeklem. Nim nao wesaom di angal heneng tangar tenaol mendem nao pangaeb se ngubi kobur Ngaor bor ebe lowao. Nao konem kimb bubur di lowao ora. Nao wesaom kao lao ub Ngaor bor angal heneng tangar kobur we di lowao ora. Aoh, nao konem di oborob ora kimb mao baklao ub Ngaor bor we oborob ora kaoya lowao.*

¹⁶ Ngub inj, inim nim ngo biyu ub nao bibur, inim angal heneng tangar tangar tenaol mendem nao pangaeb se ngubi was kobur, Ngaor bor tengiyu ko inim armend sisao kao kal kal

* 14:15: Ebe 5:19

bu haklemi tomb, tenaol mendbor angal tangar tangar armend sisao ngo lemi ub nao pange awis sao buruklemi baebenom, mbinim asub bubur inim Ngaor bor ngo keyem o ko pangobur Ngaor bor njem oborob was bili ko kao isur buklemi ko pangeyem?

¹⁷ Pangeklem. Njem angal tangar ngub kobur Ngaor bor oborob ora tengiyu ko kao kaloklesi o, tenaol mendbor njem angal tangar ngo lesi ub nao pange awis buruklemi baeben, njen angal tangar ngo lesi ndam mbinin kone bor sisab mao ba hul ha saor peyo haen ko di menjao nao buklaor ora.

¹⁸ Heneng ora nim non angal heneng tangar tenaol mendem nao pang pang bib se ngubi ko haruklu ub non, inim angal ngubi ko hayem ub di men mbabur ora ko haruklul, nim turi aondao ora homobur Ngaor bor tengiyu ko haruklu ora.

¹⁹ Ngub biyu o nao hambun maomunu burukl-mao tomb nim tenaol hambunom pangen ko inin angal heneng lome nda ora ub kobur menjao lowao tomb, nim nao kone bor nen sobakl ub angal kang el bombor ora kobur lowao ub ora hobao sao ora yaol, nim angal heneng tangar tangar buklhoma iri non bi andub ora wiyao ub kobur ka sin di angal kang ngom men mbaklaor ora.

²⁰ Nao haeme mbaoli hakl o, inim tenaol mendborom khorob bu haroklme nda ub nao bi, inim nongnas kang wen sobes hae baebenom mbinin kone bor menjao mondom nao men pae pen sub ware pele ora ngo u mba haroklme nda ubi menger ora haklwaebe. Ngub haklemi o inim inin kone bor non oborob ora kimb bu pa win ora

habur, inim nongnas kang non bi nao hae ham-bun sao oborob ora kone kimb buklemi ub non, ini tenaol kon u hiril pele non bi haklwaebe.*

²¹ Ngaoron mbuk waebom di ngub ke wiyao.
Tenaol angal tangar tangar lome baebenom
Angal tangar ngo lome ub kobur di
Tenaol mendbor mbinin angal heneng ora o
Armend sisao lome ub kobur di
Ninao sem ora baeben bor
Nao angal mbinim wakl was pangen ko
Kao kalokl engel bin lowao o
Ngub kao kalokl engel buklemi tomb di
Tenaol ninao sem ora ngo baebenom
Angal ngo oborob hem ko nao pangoklemi ko
Aorao Aondaom keyao ub
mbuk waeb bor ngub wiyao ora.

²² Heneng ora ngub wiyaol, Wesaon burim angal tangar tangar tenaol mendem pang pang nao bib se ngo taol bu njaoraoklao nda ub, obun buri ngo mbini tenaol Ngaorol hul ha haroklme baebenom henden ko inj muwaloklao ka. Ngub inj, mbini tenaol Ngaorol hul nao hae haroklme baebenom ora obun burim angal heneng tangar tenaol mendem pang pang nao bib se ngub mao ka henden muwaloklao ora. Ngub biyao o mondom obun angal heneng ora o kobur, Wesaon burim Ngaoron angal ebe nda tenaol bor kao kalen lao nda ub non, tenaol Ngaoron man nao pange baebenom angal ngo hem ko burir bi munu nao pangoklme ora. Ngub inj, Ngaoron sem oram was Ngaoron angal ngo turi homo pangoklme ora.

* **14:20:** Ebe 4:14; Pil 3:15

²³ Ngub biyao o ini hambunom hor buruklemi bor angal heneng tangar tangar mendem pang pang nao bib se o armend sisao kao kao buklbur buruklemi tomb, mbini tenaol tangar mendbor ngol pibnao obo buruklemi baeben di, mbini Ngaoron man nao pange baebenon mendbor di ini ngo buruklemi o bor obo baraem sin, mbini ngo baebenom inim angal tangar tangar mendem pang pang nao bib se ngo armend sisao kao bara uklemi ub pangobur, mbinim ini bor panaem mbini ngo baeben he sobur kao mba hayem lemi ko nen nao sabeyem be?*

²⁴ Ngub lemi ora o mbini tenaol mend ngol pibnao obo buruklemi baeben di, mbini Ngaoron man nao pangoklme baebenon mendbor di inim hor buruklemi bor obo buruklemi tomb, inim mbini ngo buruklemi baebenom di pangen inin angal heneng lome ora ub kobur Ngaoron angal bib ebe nda ko harim sin, mbini ngo haklon is menden kone bor Ngaoron angal ngo oram biklao tomb obum khorob biyao sao obun kone bor wiyao o mao bembera hondoklao ora.*

²⁵ Ngub hondobur obum bisao sao baeben di obun kone bor hambun sao mupango wiyao sao hakl Ngaoron angal ndam ngub mao bembera henden laol, obum sakl polo tenaol hambunom pangen maokl peyu kao pabur, obum dombes u Ngaor bor kaoya kobur heneng ora Ngaor obu ini ngo baeben hesa haru harekle ora lao.*

* 14:23: Bis 2:13 * 14:24: Njo 16:8 * 14:25: Njo 4:19

Inim hor buruklemi tomb sub dam ken borokl-waebe

²⁶ Nao haeme mbaoli hakl o, nim ini bor ngo kakl on ngub ora baem sin ebe ora kobur kakl ka. Inim hor maomunu buruklemi tomb sub is mondom Ngaor bor kaoya kobur we kao. Is mondom Ngaoron angal bib hobao sao kao kal. Is mondom obun kone bor Ngaorom kao kal kal biyao sao tenaol hambunom oborob ora nen saben ko, ko mao dokla. Is mondom di angal tangar tangar tenaol mendem nao pangaeb se lao tomb, is mende aolom angal ngo lao on te tenaol hambunom oborob pangen kao dund bi bu, inim maomunubur mondom menjao was kao kao bu ngub ora bibaebe ko pangakl. Heneng ora inim ngub ngo buklemi tomb tenaol Ngaoron sem baeben hambunon kone bor sisab bi oram hul ha saor peyo was hakleming, inim hambun sao mende tabo tu ya ya bu, bu haklwaebe buklemi.*

²⁷ Pangeklem. Mendborom naom angal tangar tangar tenaol mendem nao pang pang bib se ngubi di hor buruklemi tomb bao lomao ko panggaem sin, hambunom nao ke is kab be? teb ora mondom maomunu nao ke, mendem kao paen bao hondo ham ham bubur, ngub kao peklemi tomb is mondom di penar bu angal ngo lemi on te tenaol hambunom pangen, mbinim ngub lem ko kao dund bibaebe buklemi.

²⁸ Ngub inj, inim hor buruklemi tomb angal heneng tangar tenaol mendem pang pang nao bib se ngo lemi on te mondom kao dund nao binbur

* 14:26: 1 Kor 12:8-10; Ebe 4:12

kaem sin, angal ngubi mbinim sub mbinin kone bor Ngaor kab ora kao kao bibaebe buklemi.

²⁹ Mend di mbini aol mendbor Ngaorom mbinin kone bor kao kal kal bin haroklme baebenon is kab teb mondom, inim hor buruklemi tomb Ngaorom mbinin kone bor ngo kao kal kal buklaosao tenaol hambunom pangen kao dund bu haklemi tomb, mbini ngo baebenon angal ngo pango buruklao mondom aol ngo obu Ngaoron angal ngo kao dund buklaosom oborob ora wakol ha haen le be? tangar ub le ko te mao bembera pango biribi buklemi.*

³⁰ Ngo tomb mbini ngo baebenon is mend obun kone bor di Ngaorom menjao kao kaloklaol kon ko nen sabo bara sin, obum heneng ora ken ub aol mende ngo obu Ngaoron angal pibnao kakl haklaosndam kang mend nimil tubur njem kao ora kaebe buklaos.

³¹ Heneng ora inim oborob ngub was bi bi buklemi tomb ini hambunon kone bor di hambun saosborob nen saboklme ub was and soklaol, ini sisab bi oram hul ha saor peyo was hakleming, ini Ngaorom obun angal ngo kao njaoraoklaos aol baebenom angal ngon mondom mend hond mu kao was bubur hambunom ebe kao ngaklemi.

³²⁻³³ Pangeklem. Naon Aorao Ngaor obu tenaolon kone bor ngil ngaol mao karaoklaos Ngaor inj hayao. Ngub inj, Ngaor obu tenaolon kone bor mao dud ba dam mao karaoklaos Ngaor ora hayaong, mbini aol ngo Ngaorom obun angal mbinin kone bor kao kalen haroklme baebenom, mbini bor obun buri taol bu kalaoklaos ub mu

* **14:29:** Bis 17:11; 1 Tes 5:21

ngil ngaol nao ke, mbinin mbib sisao oborob ora maeb ha bibaebe bukleme.

³⁴ Mend di su hambun ora hor boroklme sem hambun bor bimi nda ub ini abo ngo bor ten bereyem baebenom di angal kang menjao nao ke sub was boroklwaebe ora. Heneng ora Ngaoron mbuk waebom di ke wiyao ub mbini ten baebenom aol maomb nao bowen lowaebe ke wiyaong, inim hor buruklemi bor mbini ten baebenom angal kang menjao nao ken lowaebe ora.*

³⁵ Heneng ora naom hor buruklmao bor ten mondom angal kang mend ka sin naom ngub nao bi sao sakl, nao sakl bi ora soklaong, mbini ten baebenom angal kang menjao mend ne maomun ko pangaem sin di mbinim mbinin andal mbinin aoli baeben bor ebe ne muklemi ora.

³⁶ Wao. Inim asub nen sabeyem? Ngaoron angal bib hobao sao nda ini Kord tenaolon su bor mbes ibisaol, nao aeben baebenom inin su bor haklbir angal ebe ngo kam aeben aeben bismi o pangismi ko nen sabeyem be? Aoh, inin kone bor mbini tenaol Ngaoron sem tangar mendbor nao biri ora, nao sem bombor o ora hayom ko pangeyem be?

³⁷ Pangeklem. Ini ngo haklon mondom obun kone bor ni Ngaoron Wesaom obun buri mundub mundub bi taol bu njurukl hayaol, ni Ngaoron angal di nao kone ora bor kao njin ora hae ko panga sin, obum nim ini bor ngo sao ngo sao bibaebe ko angal ngo waeb bu eben kakl baeben, heneng ora Aorao Aondaom nao bor bibaebe

* **14:34:** 1 Kor 11:3; 1 Tim 2:12; Tat 2:5

keyao ub ora waeb bu eben kene ko nen sobaeb se ora haklao ka.*

³⁸ Aoh, aol ngo obum nim angal ngo kakl sao baeben makl homo tuwabur nao ba sin, aol ngo obu Ngaorom keyao sao hem nao ke ora haklaong ini tenaol hambunom di obun angal lao sao hakl nao pangoklwaebe ora.

³⁹ Nao haeme mbaoli hakl o, nim angal ngo kakl baebenon kao kowes oran ngub bi. Ngaorom obun angal inin kone bor kao njuklao ub tenaol hambunom pangen, nim turi homo buklwao ora kobur oborob ora kao kalo haklwaebe ora. Ngub buklemi o mondom angal heneng tenaol mendem pang pang nao bib se on lowao ko panga sin, inim obu bor ngub nao kao ko nao men mbaklwaebe ora.

⁴⁰ Pangeklem. Inim hambun sao buklemi sao baeben kengi bi ub was bam bam bubur, oborob dund se ub was bu haklwaebe ora.

15

Karas pe pabur waki enjaokl pisao o

¹ Nao haeme mbaoli hakl o, nim ini bor mbes Angal Bib Hobao Sao ngo kao njundis ub inim aokl nao hemen hareklemine ko nim inin kone mao kombabur, ngo kao njundis on waki kang mend mao perekeya kao njun pangoklwaebe. Nim ini bor angal ngo wen kao njundis tomb inim turi homo oborob ora pangisimindis ol, inim ngubi tomb Angal Bib Hobao Sao ngol hul ha ora hayem.

* 14:37: 1 Njo 4:6

² Aoh, ngub beyem o nim ini bor Angal Bib Hobao Sao ora ngo kao njundis ol hul ha ora hasmi tomb, Ngaorom angal bib ebe ngom ini bu murukl haen kisao ka. Ngub bisao o inim tangar tangar saol hul ha hasmi sin, inim harer tangaron hesao mi po bum haklemi ora.

³ Nim angal hobao sao ora ngo pangowao ub inim di oborob ora pangeklemin ko ngub kao njundis ka. Ngaoron mbuk waebom ngub buklaol ke wisao ub naom khorob was bu hasmaol, Kara-som naom khorob ngo bismao sao kuna naon ne manabur himisao ora.

⁴ Ngub himisaol mbinim obun toklo maol bismi tomb bao hor kab oran obun maol bor bao wisao o, Ngaorom bao hor tebo nanon obu wakl mao enjaesaol, mbes Ngaoron mbuk waeb bor ngub buklaol ke wisao ub ora il so pind bisesa.*

⁵ Heneng ora ngub bisaol nim ini bor ngub di kao njundis. Obu ngo wakl enjaokl pisao tomb Pitam di obun elom ora hindisao tomb, ngon mabor sao obun angal bib hobao sao kam akol bimi aol duteb ndam di mbini maomunu burubur ora hindismisa.*

⁶ Ngo tomb mabor sao di mbini Ngaoron man pange sem andub ora 500 supu hakl hakl hor dudowa pu di men mbae, hor andub oram di mbini hambun habur obu mbinin el oram hindis-mil, mbini ngo hindismi baebenon kang mendbor himismi o ngubi tomb mendbor andub ora di bao hayem.

⁷ Heneng ora mabor Njemusom di obu ora hindisaol, ngon mabor sao obun angal bib hobao

* 15:4: Mat 12:40; Bis 2:24-32 * 15:5: Mat 28:16-17; Luk 24:34

sao kam akol bu haroklme aol baeben ham-bunom di hindismisa.*

⁸ Ngo tomb ni di nao amom kang wen mar paesao tomb khorob bu haroklme saol mbes mar beyaesao, ni kho ora Karas kab daol maomunu nao haeb se hawao o, obum ni hond himisao tomb ma ora bor nim di obu nao el oram hondowao ora.*

⁹ Heneng ora nim mbes ngo khorob bimi saon tol was hawao tomb Ngaoron sem baeben bor hondo ko bowes bu ke mao handa hawaol, mbini Ngaoron angal bib ebe nda kam akol bimi aol aondao hobao sao o hakl daol ni nao maomunu nao haeb se kang kho ora hawao.*

¹⁰ Ngub hawao o ni ngubi tomb hae ub non Ngaorom ni hond aondao ora homobur pone ora bu mubur kisaon, obum ora ni bember peyo mao hasao ora. Ngub bisaol obum ni ngo hond himisao ub baehaemen nao bisao ora. Ngub inj, obun angal bib hobao sao kam akol bu haroklme baebenom kongon oborob ora bu haroklme ub nim di obun kongon ngo ngub bun ko taol bu njisaol, nim obun kongon ngo ngub buri palo buwao tomb mbini angal bib hobao sao kam akol bimi aol aeben ngo baebenom buri palo bu haroklme ub di men mbaen ora bu haruklu ora. Ngub biyu o ninao buri o membel inj, obum ni pone ora bisur bisaol nim obun buri om ora kongon buri oborob ngub bu haruklu.*

¹¹ Inim ngub nen sabobur lemin nim ini bor angal hobao sao ngo kao njuruklu nda ub di,

* **15:7:** Luk 24:50

Ebe 3:8; 1 Tim 1:15

* **15:8:** Bis 9:3-6; 1 Kor 9:1

* **15:10:** 2 Kor 6:1; 2 Kor 11:5; 2 Kor 11:23

* **15:9:** Bis 8:3;

mbini angal bib ebe nda kam akol bimi aol aeben o baebenom kao nJOROKlmeL pangoklme ub di, naom angal ngo bombor o ora kao nJOROKlmao ndal inim angal bombor ngol hul ha ora hayem.

Ngaorom Karas tenaol waktl mao enjaktlao o

¹² Naom angal hobao sao ora ngo, Karas obu pe paesao o waktl enjo hayao ko ini kao nJOROKlmao nda tomb, ini mendborom tenaol homoklemi o waktl nao enjoklemi lome nda ub inim asub ora nen sabobur Ngaorom tenaol heme baeben ko mende nao mao enjoklao lome?

¹³ Heneng ora Ngaorom tenaol waktl nao mao enjaktl beyaon, obum Karas di nao mao enjaktl bisao.

¹⁴ Obum Karas ngub nao mao enjaktl bisaon, naom ini bor angal bib hobao sao ngo kao nJOROKlmao nda ub baehaemen ora kao njukt bemaol, inim Karasol hul ha haroklme nda ub di baehaemen il nao sokl bi ol ora hul ha hae sokl beyao.

¹⁵ Pangeklem. Ini tenaol mendborom Ngaorom tenaol homoklemi o waktl nao mao enjaktlao ko ngo lome ub heneng ora kokl bemen, obum Karas di ngub nao mao enjaktl bisao. Ngub sokl beyaon naom ini bor Karas obu pe paesao o Ngaorom waktl mao enjaesao ko kao nJOROKlmao nda ub Ngaorom heneng ora obu nao mao enjaktl bisaon, naom ngo ko hayom ub di Ngaorom obu maobowabur kakla ke non bi sokl beyao.*

* **15:15:** Bis 1:22; Bis 4:33; Bis 5:32

¹⁶ Heneng ora Ngaorom tenaol heme baeben waki nao mao enjaeb se haki beyaon, Karas di nao mao enjaki bisao ka.

¹⁷ Pangeklem. Ngaorom Karas obu nao mao enjaki bisaon inim obul hul ha haroklime nda ub baehaemen hul ha haki bemel, inim mbes khorob bismi sao inin kone bor wisao ub bao was ukl beyaol, kunaraoklao nda ub nao kunae bao wi aeben ora sokl beyao.

¹⁸ Mend di tenaol mendbor Karasol hul ha hasmi o himismi baeben di waki mao enjaklao ub nao bi sokl beyaol, ke hondo haeben sokl beme.

¹⁹ Wao. Karasom nao sul bao haklmao aeben anga tomb bisur buklao ub was hem ko nen sabobur, mabor menjao hobao sao ora mend buklao ko nen nao sabe awis harum sin, tenaol mendborom hem kaebe sao mend beyao tomb hem ngo lome nda ub inj, naom hibi kho so hem aondao bu ora lomaol nao ora hond bu pae ora soklao.

²⁰ Aoh, ngub soklao o tenaol heme baeben heneng ora waki enjoklemi ko haondaomun ko, pibnao oran Karas obu pe paesao o Ngaorom heneng ora obu mbes mubao mao sa mao enjaesesa.*

²¹ Aol is mend obu Aram hasao o obum khorob bubur nao sun tenaol hambun mao homaki pisaol, Karas obu di aol is mende hasao o, Aramom ngo bisao ub nao bi obum tenaol heme baeben waki mao enjaklbur ibisesa.*

²² Heneng ora nao hambun di Aram ngom maru wam aeben aeben bisaon sem ora hayom ol

* 15:20: Kol 1:18 * 15:21: Oro 5:12; Oro 5:18

nao tenaol hambun homoklmao ora. Ngub bukl-mao o nao tenaol hambun sem kab ora hayom ol, sem mende Karasol hul ha haroklme baeben Ngaorom mbini hambun wakl mao enjaklao ora. Aram obu tenaol homoklme on te ora yao ub Karas obu di tenaol heme wakl mao enjaraoklao aol ora yaol, Karasol hul ha haklemi ngo baeben Ngaorom wakl mao enjaklao ora.

²³ Pangeklem. Ngaor obum tenaol ngo mao enjaklao on menger ngub wiyao ka. Saond beme tomb aol is mondom obum mbes saond harer handam peyao tomb aeben baeben hambunom obun mama was taol mi puklmi nda ub menger, Ngaorom Karas obu mbes saond harer hondo sao mao enjaesaol, mabor Karas ngo obu wakl obok-lao tomb obun sem hambun wakl mao enjaklao ora.*

²⁴ Ngo tomb Ngaorom hambun sao bu kowes buklaol Seran sem maomb bo haraoklao wesmbao aondao baeben di, Seran kang baebenon i bor ung mao baroklme aondao baeben di, kho semon wesao aondao buri palo haroklme baeben di, ngo sao baeben hambun ora Karasom ora men mbabur tenaol su hambun bor paoloklme baeben di ora hambun sao ora, Ab Ngaor obu bomborom was buri palo maeb ha maomb bo haen lao ora.

²⁵ Heneng ora ngubi tomb sao Ngaorom hambun sao Karasom was maomb bo haen ko nen sabeyao ub maomb bo hayao o, Ab Ngaorom Karas obun saond bi baeben ora hala mbaen lao ora tomb hambun sao Ab Ngaorom was maeb ha maomb bo haklao ora.*

* 15:23: 1 Tes 4:16; Kao 20:5 * 15:25: Mat 22:44

²⁶ Pangeklem. Ngub buklaol aolom saond bubur mbinin saond bi ora lu taol peklme nda ub Karasom di obun saond bu kowes bubur, tenaol mao homaraoklao sao mao ora bor lu taol peyobur men mbaklao ora.*

²⁷ Heneng ora ngub buklaol Ngaoron mbuk waebom di ngub ke wiyao.

Ngaorom Eben Lao Aolom hambun sao

Obun aongao ma bundur bor was

Hala mbaen lao ora

ke wiyao o, Karasom hambun sao ngo hala mbaklao ke wiyao ub Ngaor di haru men mbaklao ko nen nao sabeyom ka. Ngub inj, Karasom hambun sao ngo maomb bo haklao ub Ngaorom obun mbib ngub bin ko nen saboklao ub ora buklaol.

²⁸ Ngaorom hambun sao Karas obum was maeb ha maomb bo haen lao ub, waki Ngaoron Isi ngom obun mbib obun Abom obu di maomb bo haen haklaol, ngo ora tomb Ngaorom hambun sao obum was maeb ha maomb bo haklao ora.

²⁹ Angal mend di mendborom tenaol hememe on akl bubur mbabtas beyaom ko bimi nda ub asub nen sabobur bimi? Aoh, Ngaorom tenaol waki nao mao enjaki beyaon, mendborom asub ko tenaol heme on akl bubur mbabtas ngo bimi nda ub buki beme?

³⁰ Mend di heneng ora Ngaorom tenaol heme baeben waki nao mao enjaki beyaon, nao angal bib hobao sao kam akol bimao aol baebenom ke mundub mundub bi handam handam bubur o, angal ngo buri palo kao kalam akol bu haroklmao

* 15:26: Kao 20:14; Kao 21:4

nda ub baehaemen il nao sokl bi ol, asub ko ora bu hakl bema?*^{*}

³¹ Nao haeme mbaoli hakl o, nao hambun naon Aorao Aondao Eben Ke Aol Njises obu bomboron sem ora hayom ol, nim ini turi aondao ora homo haruklu ko heneng heneng ora kao njuruklu nda ub, mbini nao Karason semon saond bi haroklme baebenom ni luklbur nao wesao dokl lao peb bu haroklmel, ni pe pae non bi haruklu ko nim ini bor angal ngo di heneng ora kao njuruklu ka.*^{*}

³² Mend di su Ebeses enjo ngo bor tenaol mendbor some ker non bi habur ni pe pan luklbur saond bu njoroklme o, nim ke ngo hakl di nao hende non bubur su enjo ngo bor angal bib ebe nda buri palo kao kal hakol was biyung, nim baehaemen sun tenaolom kongon heneng bimi nda ub bu hakl beyon, asao ora pindi paen ko bu hakl beyo? Ngon baehaemen ora bukl beyo o, tenaol mendborom di ngub lome. Nao ko mende nao enje ora pe paklbur hayom ngao, naom ne di ib dend dend bi ebe ngubi sao hakl nao ha was haemin lome.*^{*}

³³ Pangeklem. Ngub lome o kakla ora lomeng, nongnas oborob bimi baebenom waki nongnas mendbor kowes kare ko, neb tabokl aondao pobo pakla soklme baeben kab maomeneme tomb pakla soklme nda ub, inim mbini khorob was bimi baeben kab maomunu harim sin mbinim ini khorob mao baklemi orang, inim inin kone lu tuwaklemi hondo ora haklwaebe.

* 15:30: Oro 8:36
12:19-20

* 15:31: 2 Kor 4:10-11

* 15:32: Luk

³⁴ Wao. Ini mendborom Ngaor obu nao hende ora habur inim khorob was nen sabo haroklme, nim ini bor angal ngo kakl ub inim wakl kone u bokeyobur sakl poleklemin ko kunub ora kakl ngao, inim sakl polo khorob bimi sao ngo tuwakl-waebe ora.*

Naon toklo mao enjaklao ub tangar ubi ora soklao o

³⁵ Aoh, ini mendborom awis ora habur ngub lome. Ngaorom asub ora bubur tenaol homoklemi baeben wakl ko mende mao enjaklao balem? Mbinin toklo di asub bi ora haklbir wakl enjaokl oboklemib? lome.

³⁶ Ngub lome o ini ngub nen saboklme baeben kon nao wi mbaoli tumu mari non bi ora hayem ka. Nim ini kao njun ub pangaoklaob. Tenaolom em we boklemi tomb aondao kang o bung bu nao pobaেকে buri hapele bao wa sin, em we ngo por ko and nao soklao ora.*

³⁷ Heneng ora inim kowaoll il di em we tangar tangar sao hambun sao di wen we boklemi tomb inim por kao baklae inj, kaebi ora we boklme o, por lao tomb tangar ubi kowaoll sem di obu kowaoll isao ora por lao.

³⁸ Pangeklem. Ngo biyao sao Ngaorom obun mbib ngub bin ko nen sabo man man bisao ub obum il tangar tangar ubi warubur, isao di tangar tangar ubi hae por ken ko warisesa.

³⁹ Mend di hambun sao haebob tuwaroklme sao baebenon toklo di tangar tangar ubi hae was bereyem ol, nao tenaolon toklo warisao ub di

* 15:34: Bis 26:8; Oro 13:11; 1 Kor 6:5 * 15:36: Njo 12:24

tangar ubi ora hayom. Iri hae sem hambun sao ora sao sem di, iri nao hae sem hambun sao ora ib wen sem di, ngo sao baeben hambun sao ora mbinin toklo tangar tangar ubi hae was bereyem ka.

⁴⁰ Mend di saohar bor haraoklao sao baeben hesa su bor haraoklao sao baeben kab tangar tangar ubi ngo hendeyom ub, saohar bor bao mao baraoklao sao sem ngo harekle sao baeben hendeyom tomb naon elom hendaebe turi bi ebe ora e ko pangeyom. Aoh, su bor haraoklao sao sem ngo warise sao hendeyom tomb di, naon elom hendaebe turi bi ebe was e ko nen sabeyom.

⁴¹ Saohar bor nar hae ub di ebe ora e ko nen sabeyom. Ek harekle ub hondobur di ebe ora e ko pangeyom. Naom saosolbaem baeben di bao tangar tangar ub bi haraoklao nda ub hendemao tomb, ngo sao baeben hambun sao elom hendaebe turi bi ebe ora e ko hendeyom.

⁴² Pangeklem. Toklo tangar ubi hae was ngo warise ub menger mubur, Ngaorom tenaol heme baeben waki mao enjaklao tomb naon toklo ebe tangar wen pange ora haklmao. Heneng ora tenaol hememe baebenon toklo tangaeme tomb mbinin maol bor bung ora biyao nda ub bukla o, Ngaorom obu waki mao enjaklao tomb obu ko mende nao homaeb se toklo tangar ubi hae ora soklao haeben ora soklao.

⁴³ Tenaol homoklemi on toklo tangaklemi tomb kho sobur daomu bowes bukla o, mabor Ngaorom obu waki mao enjaklao tomb obun toklo buri tangar ubi wen pange daomu kho nao

saeb se ora soklao.*

⁴⁴ Heneng ora tenaolon toklo heneng ngubi tomb ngo ha bereyom o hesa toklo tangar wen pange haeben saklmao ub kab, toklo kab ora ha bereyom ka. Ngub yaol tenaolon toklo heneng ngubi tomb ha bereyem o homoklemi tomb tangaklemi o, Ngaorom obu waki ko mende mao enjaklao tomb obun toklo tangar wen pange oram haeben ora soklao.

⁴⁵ Ngaoron mbuk waebom ngub ke wiyao. Aol pibnao hasao o obun imbi Aram hasaol Ngaorom obu haebob tuwaen kobur Toklo heneng hae ora warisao ke wiyao ora. Ngub wiyao o waki Karas obu aol Aram ngo hasao on ma nan sao obobur kisaon, obum tangar ubi ora bubur tenaol homoklemi o waki mao enja haeben mao saraoklao aol ora hayao.*

⁴⁶ Pangeklem. Nim ngo kakl ub haeben saroklime sao mbes nao eben kebur tenaol homoklime nda ub mbes eben kisao o, hobao sao haeben saroklime sao ngo mu ma nan sa ibisesa.

⁴⁷ Heneng ora aol ngo pibnao hasao o obu su kar mubur warisaol obu su heneng oram wari hasao o, aol is mende obu ngubi inj, obu Eben Ke Aol ora habur yu heben ora haki ibisesa.

⁴⁸ Ngub bisao o aol pibnao hasao ngo obu su henengom wari ngubi ora habur, nao tenaol hambun di obum was maru wam aeben aeben bisao on sem ora hayom ol, nao tenaol hambun sul bao haom baeben di obu toklo hae obu hasao ubi was hayom. Ngub hayom o aol is mende ngo

* 15:43: Pil 3:20-21 * 15:45: Njo 6:63; 2 Kor 3:6; 2 Kor 3:17

yu heben bor hakl ibisao o hayao ub, yu heben bor haeme baeben di mbini obu toklo hae, obu non bi ora hayem.

⁴⁹ Pangeklem. Nao ngubi tomb aol su henen-gom wari ngo hasao o toklo hae hayom ub, mabor nao aol yu heben hakl ibisao o obu hayao ubi toklo hae ora haklmao.

⁵⁰ Nao haeme mbaoli hakl o, nim ini bor oborob ora wakol ha haen kao njun ub pangaoklaob. Ngaorom maeb ha maomb bo hayao bor naon toklo songol ngo ha bereyom ubi ha baklae pokl buwaklmao ora. Heneng ora naon toklo bung biyao sao ngo ha baklae haeben saroklme su o bor pokl buwaklmao ora.*

⁵¹⁻⁵² Mend di mabor buklaao sao hobao sao oran kowes bu sao wiyao ub nim ini bor oborob ora kao dund bun ub pangoklwaebe ka. Nao Karas tenaol baeben hambun ora pe pae tomb was inj Aorao Aondao obu oboklaol, nao mendbor nao heme bao haklmao baeben biyukel mbel aondao mend pangoklao o kao tu sowa men ora buklaao tomb, penar bu ora el pun kar peklme nda ub Ngaorom naon toklo songol tangar ubi men mao ingiya peb buklaao ora. Biyukel mbel ngo pangoklao ora tomb was Ngaorom tenaol heme baeben di, mbini ko mende nao heme haeben ora saen ko waki mao enja peb buklaao ora. Ngub bubur laon bombor ngo ora tomb nao mendbor nao heme bao haklmao nda baeben di, obum toklo songol tangar ubi men mao ingiya peb buklaao ora.*

⁵³ Ngub bubur laon naon toklo bung bib se

* 15:50: 1 Kor 6:13 * 15:51-52: Mat 24:31; 1 Tes 4:15-17

hayom o, tangar wen pange bung nao bib se hakl akl mao ba peb bubur ngaorukl peb mao baklao ora. Nao di pe paeb se ora hayom o, nao ko mende nao pe paeb se tangar wen pange hakl di wakl akl bu peb bubur ngaorukl peb bu mao haklao ora.*

⁵⁴ Ngub buklaol Ngaoron mbuk waebom di ngub ke wiyao.

Tenaol homoklme sao men mba lu taol peklaol
Naom buri palo ora hala mbabur

Haeben saklmao ora
ke wiyao, naon toklo bung bib se hayom o obum
bung nao bib se hakl akl mao ba peb bubur
ngaorukl peb mao baklao ora. Nao pe paeb se ora
hayom o wakl pe paeb nao se hakl ngaorukl peb
mao babur hamun lao tomb di, mbuk waeb ngo
bor ngub buklaol ke wiyao ub buklaol heneng ora
ngo ora tomb il so pind biklao ora.

⁵⁵ Tenaol mao homaraoklao sao o

Nje ora lu taol pesaong
Njem aeb was hala mbaklesi?

Tenaol mao homaraoklao sao o

Nje ora men mbaesaong

Njem aeb was noklesi?

⁵⁶ Heneng ora Ngaoron manom nao bor oborob
ora ki maoklaom sao bember habur, inim ngo
sao bibaebe ngo sao nao bibaebe ko muwa-
leyao saom naon kone bor taol taol mao babur
heb mao homaraoklao ora. Ngub biyaol naom
khorob bimao sao baebenom wakl tenaol mao
homaraoklao sao bor ung bu peyobur nao mao
na haraoklao ora.*

* ^{15:53}: 2 Kor 5:4 * ^{15:56}: Oro 6:14; Oro 7:13

⁵⁷ Ngub biyao o pangeklem. Naom naon Aorao Aondao Njises Karasol hul ha ora hayom ol, Ngaorom naom ngo sao baeben hambun sao ora men mbamun keyaong, naom Ngaor bor turi homo tengiyu ko kaoya ko haemin ora.

⁵⁸ Nao haeme mbaoli ora hakl nim ini kone uruklu nda hakl o, inin kone bor taol taol nao bi kone ukl bombor ora u habur hul ha saor peyo ora haklwaebe. Inim di ora hendeyem ol inim Aorao Aondaon kongon hambun sao ngo bu hayem ub inim baehaemen inj, mabor il taloklbur ora bu hayem ngao, inim pakla so kang mend kuwik mi sao nao bi, kongon ngo buri palo bu kimb was bu haklwaebe ora.*

16

Ngaoron sem bisur bu mone kaloklwaebe ora

¹ Pangeklem. Nim tenaol hor boroklme sem su Kalesiya bor bereme baeben bor di ngub bibaebe ora ko kao kalowao ub, tenaol Ngaoron sem su Njuriya bor paoleme baeben ngubi tomb mbini dem aondao ora homobur mbinin kone bor dam nao bin ora bereyem ngao, inim di mbini ngo baeben bisur bubur mone mendbor pen lemin ub man man bibaebe ora.*

² Inim ngub beklemin ub ni abo ngo ini hayem ol oboklwao tomb mone ngon ko mend es es nao beklemin, inim ngubi tomb mone sokl moroklme saron baeben hambunon hor aondao baeben sa kobur, inin mone ngo muklemi baebenon mendbor te ha wi was bu haklwaebe ora.

* **15:58:** Kao 14:13 * **16:1:** Oro 15:25-26; 2 Kor 8:1-9; Kal 2:10

³ Inim ngub man man bu pa ora buruklemil mabor ni abo ngo ini hayem o bor oboklwao tomb, inim aol mendbor ini ngo was mone ngo mini puklub ko bember ha peb buklemi tomb nim aol ngo baeben bas lu kalobur, inim mone ngo Ngaoron sem su Njuriya bor paoleme baeben bisur bu waklemi baeben menae Njurusalem pen lowao ora.

⁴ Aoh, naom ngub di ebe bukmao o nao konem ni di su Njurusalem ngo pu laol pa sin, mbinim mone ngo hakl mini pen ni ngo poklwao bor nao haru di bao was poklmao ora.

Paolom ni su Kord poklwao ko nen sabisao o

⁵ Heneng ora nim inin su bor ngo oboklwao kakl ub oboklwao ora o, nim pibnao oran su Maseroniya bor mbes pobur ngo bor baoklmend akol bu haklbir mabor abo inin su ngo oboklwao ora.*

⁶ Nim ngub oboklwao tomb ni ini daol baoklmend bao ha haeb so buklaol di mend bao haklmao tomb, posabsu ubuklao ingi o mend hen maoraoklao nda ub buklaol tomb di bao haklmao ko pangakl. Ngub bukmao o nim ini daol ngub baoklmend bao ha haklbir, mabor sao ni su tangar mende bor poklbur buklwao tomb inim ni bisur bu harerol ebe walaklemi ora.*

⁷ Pangeklem. Nim ini kang el bombor ora hend baondib sao saklbir paokl nao poklwao ora. Ngub inj, Aorao Aondaom ni ini daol baoklmend andub sao bao hamun ko panga sin, nim turi aondao ora

* 16:5: Bis 19:21 * 16:6: Oro 15:24; Tat 3:12

homoklwaol nao baoklmend ebe bao haklmao ka.*

⁸ Ngub buklmao o ne pibnao naeb saoklao hor so o nao pindib pae aeben anga tomb non, nim su Ebeses ngo bor bao haklwao ora.

⁹ Heneng ora su Ebeses enjo ngo bor Aorao Aondaon kongon il ebe ora sen bibi andub ora wiyao o, nao Ngaoron sem baeben bor daongirir ko men mbakl bi naon saond bi di andub ora hayem ol, nim su ngo bor kongon hobao sao ngo bao bu haklwao ora.*

¹⁰ Nao haeme mbaoli hakl o, nas Tim ke ngo obum di Aorao Aondaon kongon hobao sao ora ngo nim biyu nda ub was bu haraoklao o, obum kang mend mabor sao abo ngo ini hayem ol oba sin, obun kone bor pakl nao heme sub tibaen ora eben ub inim obu oborob ora obae ko turi homo heben heben bibaebe ora.*

¹¹ Pangeklem. Ini ngo haklon mondom obu makl homo mesao nao kaloklwaebe ora. Ngub inj, nim di nas ngo obu daol mbini naon Karas haeme mendbor di haru enjo ngo ni hae ol oboklemi ko bao hondo hae o, nim ngo kakl ub obu pibnao oran obo ngo ini hayem ol mbes obobur enjo ngo ni hae ol oboklaong, inim obun kone bor sub tibaen as ko was birin oborob ora u habur, enjo ngo bor ngub oboklao tomb di obu oborob ora bisur bu harerol walakl ubuklwaebe ora.*

¹² Angal kang mend di naon Karas haeme Apolos ke nda obum buklao on kang mend kon ka. Naon Karas haeme mendbor enjo ngo bor haklbir

* **16:7:** Bis 18:21 * **16:9:** Bis 19:8-10; 2 Kor 2:12; Kol 4:3; Kao 3:8 * **16:10:** 1 Kor 4:17 * **16:11:** 1 Tim 4:12

abo ngo ini hayem o bor ini hondokl ib was beme tomb, Apolos obu di ini hayem ol eben ko nim obu bor nje di mbini ngo peyem o bor haru pebe ko kao kal was biyu. Ngub biyu o obum ngubi tomb non abo ngo bor nao oboklwao ko nen sabe o, mabor obun konem obon ko nen saboklao tomb obu di ini hayem ol oboklao ora.*

Paolom bas ngo waeb bu kowes bisao o

¹³⁻¹⁴ Nao haeme mbaoli hakl o inim Ngaorol hul ha ora habur, inin kone bor taol taol nao bi oborob hondo ora haklwaebe. Inim hambun sao buklemi tomb di pakl nao heme hul was ha, buri palo was bu habur lemin, inim tenaol mende aebenol haklemi hakl bor di hond homo kone ubur ora bu haklwaebe.*

¹⁵ Mend di inim ora hendeyem ub aol Sitepanas di obun sem baeben di, mbini ngo baeben mbinin su Ngiris bor tenaol aeben baeben kone nao baol mini haen, mbini mbes ora kone baol munubur Karasol hul ha hasmi ora. Ngub bubur kismin mbini ngo baebenom tenaol mende aebenol hasmi baeben di bisur bu, bu mukl ko nen sabobur, mbini Karas tenaol menden kongon biyao tenaol men koro hasmi ora. Nao haeme mbaoli hakl o*

¹⁶ tenaol ngo ngub bu haroklme kakl baebenom bimi ub di, mbini tenaol mendbor tenaol mende hond homo bisur bu haroklme baebenom bimi ub di, mendbor Aorao Aondaon kongon buri palo bimi baebenom bimi ub di, mbinim hambun sao ini bor ki hono oborob ora ngo muwaloklme nda

* **16:12:** 1 Kor 1:12; 1 Kor 3:6
Oro 16:5; 1 Kor 1:16

* **16:13-14:** Ebe 6:10 * **16:15:**

ub was bu habur, mbinim ini bor hambun sao bibaebe ko kao njoroklme sao hakl di men hakol bibaebe ora.*

¹⁷ Pangeklem. Nim ini nao hende hae tomb hem aondao ora ko hae o, aol Sitepanas di Potunetas di Akakas di mbini ngo baebenom ini abo ngo haklon mend hae non bubur, mbinim nao kone bor turi aondao ora mao homaesmil nim ngubi tomb turi homo sao hae ka.

¹⁸ Heneng ora mbini aol is teb ngom ni di ini di nao hambunon kone bor turi mao homa sisab mao baesming, inim mbini aol ngubi baeben inim oborob was bimi ko turi homo kaoya lowaebe.*

¹⁹ Su Esiya enjo ngo bor tenaol hor boroklme sem, sem andub ora hayem baeben hambunom ini bor ini ebe soklaong, ini hambunon kone bor sub tibaen as ko ora haklwaebe lem. Aol Akuwila hesa obun were Piriska kab di, Ngaoron sem mendbor mbibin anda bor hor buru haroklme baeben di, mbini ngo baeben hambunom ini hond aondao bu ora homo hem kobur, ini ebe soklaong inin kone bor sub tibaen as ko ora haklwaebe lem.*

²⁰ Su enjo ngo Ebeses bor naon Karas haeme hayem baeben hambunom di ini hambun bor ini ebe soklaong as ko ora haklwaebe lem. Nao tenaol Ngaoron semom bimao nda ub inim Karas tenaol hambun bor turi homo heben heben bubur ki siken was bi bi bu haklwaebe ora.*

²¹ Ni Paolom di nao mbib bas ngo waeb bu kowes ora bubur, nim di ini bor ebe soklaong as

* **16:16:** 1 Tes 5:12 * **16:18:** Pil 2:29 * **16:19:** Bis 18:18; Bis 18:26; Oro 16:5; 2 Tim 1:15 * **16:20:** Oro 16:16; 2 Kor 13:12

ko ora haklwaebe kakl.*

²² Pangeklem. Mondom Aorao Aondaol kone nao wi harob sin ebe ka. Obum ke khorob ora ngo hondoklbur buklao ub henden waemin ora. Naon Aorao Aondaol o nje pen ib ora.*

²³ Aorao Aondaol Njisesom inin kone bor bao habur ini hond hom ha was hayao ora.

²⁴ Pangeklem. Nao hambun Eben Ke Aol Njiseson sem ora hayom ol, nim ini hambun hond homo kone aondaol bu ora u haruklu.

* **16:21:** Kol 4:18; 2 Tes 3:17

* **16:22:** Kal 1:8-9

**Angal Heneng mbuk Ngaoran Angal Bib
Hobau Sao ngo wi o
The New Testament in the Angal Heneng Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Angal Heneng long
Niugini**

copyright © 1978 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Angal Heneng

Dialect: Waola

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Mar 2025 from source files
dated 31 Aug 2023

c8dd6c38-df9b-5879-8a56-970aaf6fa08b